

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2022/4

TARTALOM

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

- 2 **A nyúl esete a macskával**
Nagy Norbert illusztrációs művészete (*Révész Emese*)
- 8 **Szövött, hurokolt és nyomott anyagok**
Kiállítás a Szombathelyi Képtár textilkollekciójából (*Cebula Anna*)
- 14 **Lengyel–magyar párbeszéd**
Krzysztof Ducki plakátképei a Platán Galériában (*Ernyey Gyula*)
- 17 **„Legszebb percekünk...”**
Kósa Klára jubileumi kiállítása a Pesti Vigadóban (*Juhász Katalin – G. Szabó Zoltán*)
- 23 **Mestermű II.**
Céhes emlékek a megújult Lenck-villában, Sopronban (*Csiszár Attila*)
- 28 **A kis fekete ruha új szerepben**
A néphagyomány és a divat kapcsolódása a Hagyományok Háza projektjében (*Farkas Réka*)
-

KITEKINTÉS

- 33 **Egy hiánypótló kezdeményezés II.**
A kézművesség ünnepe a Homo Faber Eventen (*Osvárt Judit*)
-

ÉRTÉKÖRZÉS

- 43 **A „sankló”**
A tatai Esterházy-kastély kincsei (*Kövesdi Mónika*)
-

TÁRGYKÖZELBEN

- 51 **Műhelyvallomás**
Futó Tamás: Az ATAFF 2021 arculata (*A tervezőgrafikus művész vallomása*)
-

- 54 **Hírek**

CONTENTS

EXHIBITIONS – WORKSHOPS

- 2 **The Rabbit's Affair with the Cat**
Norbert Nagy's art of illustration (*Emese Révész*)
- 8 **Woven, Knitted and Printed Fabrics**
Selection from the textile collection of the Szombathely Gallery (*Anna Cebula*)
- 14 **Polish–Hungarian Dialogue**
Krzysztof Ducki's poster pictures in the Platán Gallery (*Gyula Ernyey*)
- 17 **'Our Finest Moments...'**
Klára Kósa's jubilee exhibition in the Pesti Vigadó (*Katalin Juhász – Zoltán G. Szabó*)
- 23 **Masterpiece II**
Relics of guilds in the renewed Lenck Villa, Sopron (*Attila Csiszár*)
- 28 **The Little Black Dress in a New Role**
Interplay of folk tradition and fashion in the project of the Hungarian Heritage House (*Réka Farkas*)
-

OUTLOOK

- 33 **A Stop-gap Initiative II**
Celebrating handicrafts at the Homo Faber Event (*Judit Osvárt*)
-

SAFEGUARDING VALUES

- 43 **The 'Chanclos'**
Treasures of the Esterházy Castle in Tata (*Mónika Kövesdi*)
-

CLOSE-UP

- 51 **Workshop Confession**
Tamás Futó: The identity design of ATAFF 2021 (*Confession of the graphic designer*)
-

- 54 **News**

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:

NAGY Norbert: Illusztráció Tóth Gyula Gábor

Mese a Mindenről, a Semmiről és más furcsa mesék című könyvéhez

Norbert NAGY: Illustration for Gyula Gábor Tóth's book 'Tale about Everything, about Nothing and other strange stories' | Csimoto, 2021

(Cikkünk a 2. oldalon)

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:

Krzysztof DUCKI: Teleki Pál (1879–1941) (részlet)

Krzysztof DUCKI: Pál Teleki (1879–1941) (detail)

2021, digitális print, a teljes méret: 100x70 cm

(Cikkünk a 14. oldalon)

A nyúl esete a macskával

NAGY NORBERT ILLUSZTRÁCIÓS MŰVÉSZETE

„Soha nem is volt” – dűnnyögi a foga között a pipázó, csokornyakkendős nyúl a fa alatt. Ez a nyúl később öltönyt húz, cilindert biggyeszt a fejére, és úgy bámulja messzelátójával a léghajókat, kéz nélkül biciklizik, vagy csukott szemmel a fűben heverve elmélkedik csigákról, fociról, életről és halálról. Az öltönyös, cilinderes nyulat, aki hol gyermeki felnőtt, hol felnőtt gyermeki énünk megtestesítője, Nagy Norbert teremtette 2014-ben. Kollár Árpád *Milyen madár* címmel megjelent verseskötete az elmúlt évtized gyermekirodalmának iskolateremtő műve.¹ Elengedhetetlen volt hozzá a Csimota Könyvkiadó ösztönző szellemi közege, amely szabad teret adott az elsőkönyves illusztrátornak. Nagy Norbert nem egyszerűen képeket rajzolt Kollár verseihez, hanem könyvtervező grafikusként a versekkel egyenértékű

vizuális keretrendszert teremtett számukra. A meghatározó kék-arany-fekete színek, az áttetsző körvonalrajzok, mustrás felületek és fakó színmezők váltakozása képekké formálja a versek fanyar, melankolikus, nosztalgikus, filozofáló alaphangulatát. A rajzok minden oldalon eltérő dinamika szerint rendezettek, néhol szerényen meghúzódo kísérő motívumok, máskor önálló, fél- vagy kétoldalas kompozíciók. Bár a versek motívumai olykor felbukkannak a képeken, saját jelrendszert alkotnak, amelynek főszereplője – a versekben egyáltalán nem említett – nyúl, a beszélő kisgyerek, vagy inkább a gyerekkorát megidéző felnőtt szürreális alteregója.

Két évvel később Nagy Norbert ismét Kollár Árpáddal szövetkezett, amikor – újra csak a Csimota felkérésére – *A Völgy, írta Tárkony* című kisregényt illusztrálta.

NAGY Norbert: Illusztráció Kollár Árpád *Milyen madár* című könyvéhez
Norbert NAGY: Illustration for Árpád Kollár's book 'Which bird' | Csimota, 2014

A korábbi verseskötet dadaista jellegű rajzai után ezúttal egy realista, festői világot teremtett, amelynek tárgyszerű felszíne mögött finom iróniával rajzolódik ki a főhős „nem költő költő”, Tárkony lassan csörgedező vidéki

valósága. Ahogy Nagy Norbert csaknem valamennyi köteténél, egyúttal a könyv tervezését is ő jegyezte, így módon is biztosítva az egész mű vizuális egységét, a borító trompe l'oeil megoldásától a belső oldalakon feltűnő

NAGY Norbert: Illusztrációk Tóth Gyula Gábor Mese a Mindenről, a Semmiről és más furcsa mesék című könyvéhez

Norbert NAGY: Illustrations for Gyula Gábor Tóth's book 'Tale about Everything, about Nothing and other strange stories' | Csimota, 2021

NAGY Norbert: Illusztráció Kollár Árpád A Völgy, írta Tárkony című könyvéhez

Norbert NAGY: Illustration for Árpád Kollár's book 'The Valley, written by Tarragon' | Csimota, 2016

kézírási tipográfiai elemekig. Az illusztrációk többsége kifogástalan rajzi tudással és érzékeny festői megoldásokkal megformált önálló képi kompozíció. A főhős maga sokáig nem tűnik fel, helyette az események színtereit idézi meg Nagy Norbert: egy vasúti fülkét, a falusi utcát, a konyhapultot és a főhős asztalát. Tárkony vidéki unalma, álmos reggele, lomhán csordogáló mindennapjai ezeken a tájképeken, enteriőrökön és csendéleteken keresztül öltönek formát. Anyagszerű precizitással megrajzolt részleteikben Nagy Norbert szerzőtársként csatlakozik az íróhoz, autonóm módon továbbgondolva a szereplők tárgyi világát, a vasúti kocsi felbukkanó Délibáb újságtól a konyhaasztalon heverő kakaós csigáig, amelynek már hiányzik a legfinomabb része, a közepe.

NAGY Norbert: Illusztráció Szokács Eszter Mózes – Bibliai történetek című könyvéhez | Norbert NAGY: Illustration for Eszter Szokács's book 'Moses – Stories from the Bible' | Csimota, 2018

A kisregény ironikus realizmusa után Nagy Norbert újabb hangját mutatta meg a Bibliát illusztráló képeinek sorozatában. Az ószövetségi történetek gyerekeknek szánt változatait Szokács Eszter átírtaiban jelenteti meg a Csimota kiadó. A 2017-ben indult sorozatnak eddig négy kötete van, valamennyit Nagy Norbert tervezte és illusztrálta.² A szövegek pátoszmentes hangneméhez igazodva az illusztrációk kilépnek a gyerekeknek szánt képes Bibliák vizuális kliséiből. Az egész oldalas kompozíciókban Nagy Norbert a középkor archaikus képi világához közelít, finom humorral oldva az ószövetségi történetek drámai alaphangját. Nagy gonddal vázolja fel az ókori közel-keleti emberek viseletét, környezetét, figyelmet fordítva a használati tárgyak, ételek hiteles ábrázolására is. A sokalakos, elbeszélő jelenetek változatos, szándékoltan eltúlzott karaktereinek expresszív mimikája, gesztusnyelve a román kori templomok domborműveinek figuráit idézi. Néhol előtérbe kerül a biblikus szövegek által megőrzött mitikus hitvilág archaikus rétege (mint József maszkos fáraójának képén), másutt a mítoszok szürreális rétegeit formálja képpé (mint Mózes könyvében a városalakokra

támadó vadállatok jelenetén). Nagy Norbert elmélyült kutatómunkát végez valamennyi illusztrációs munkája előtt, tanulmányozva az adott korszak tárgyvilágát, képi formáit. Ennek a tudatos historizálásnak a jeleként a biblikus könyvek valamennyi kötetében elhelyez néhány keretezett képet, amely – amolyan kép a képben effektusként – önálló kompozícióvá formálja az események egy-egy epizódját. Ezzel a megoldással egyrészt visszautal az európai képzőművészet gazdag biblikus képhagyományára, másrészt kilépteti az olvasó-nézőt a közvetlen érzelmi azonosulás szituációjából.

Nagy Norbert gyermekkönyv-illusztrációi mindig magas színvonalon igazodnak az adott korosztály és szövegtípus jellegéhez, miközben sosem veszítik el sajátos, egyéni karakterüket. Kormos István verses népmeséit (*Az égig érő fa*) kísérő illusztrációi a népművészet ornamentális formavilágához közelítenek, Gáti István *Tök Magda kalandjain* a kisebbekhez szóló friss humort visz képeibe. Nagyobbaknak szánt, kortárs történetek esetén viszont pontos részletrealizmussal idézi meg a gyermek hősök kortárs miliójét. Bán Zsófia érzékenyítő mesekönyvének képei a fiatal olvasó-nézők számára is ismerős közeget teremtenek az iskolai környezet eleven karaktereinek és találóan felidézett tárgyainak rajzaival. A kisgyermekkor tudati világát még áthatja a valóság

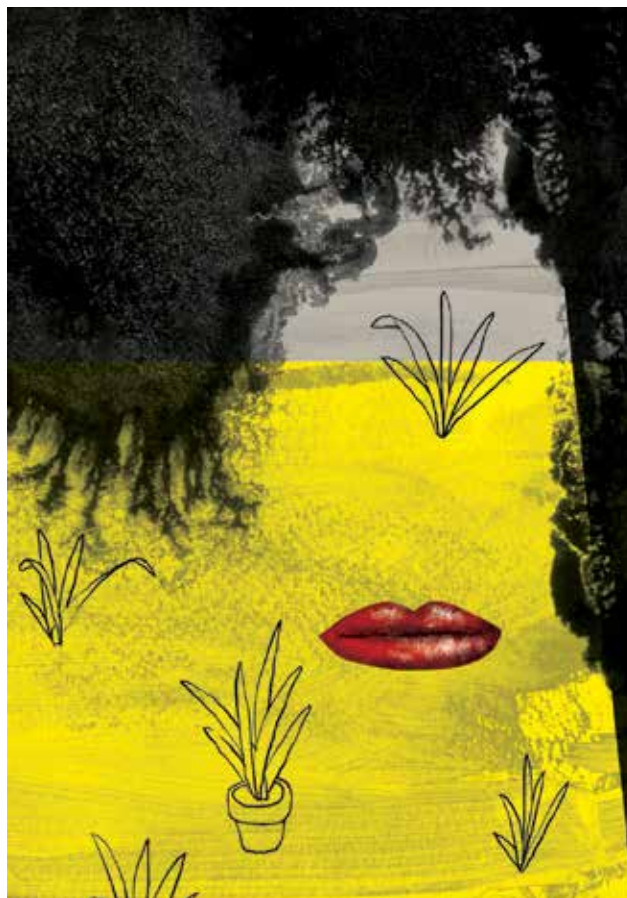
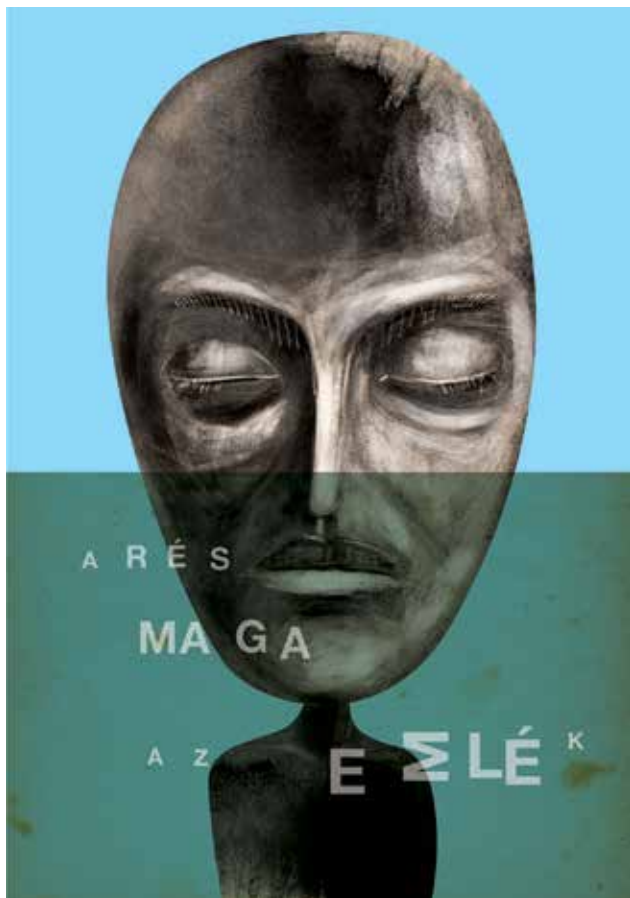

NAGY Norbert: Illusztráció Kiss Noémi Lámpaoltó Pöttyös néni című könyvéhez | Norbert NAGY: Illustration for Noémi Kiss's book 'Auntie Polkadots' | Pagony, 2018

és a képzelet párhuzamos jelenléte. Ez a kettősség tükröződik Nagy Norbert azon képsorozataán, amelyet Kiss Noémi *Lámpaoltó Pöttyös néni* című meseregényéhez készített. A *Csudálatos Mary* távoli leszármazottjaként, Pöttyös néni varázslatoklat visz a mindennapokba. A csodák mindennapi jelenlétét erősítik meg a képek is, amelyekben a dokumentarista részletrealizmus váltakozik mesés fantáziaelemekkel. A könyv történéseinek színtere Budapest, aminek utcái, házai plasztikus módon, fekete-fehér fotót imitálva tűnnek fel (például a Columbus utca 54. valóban az adott zuglói cím háza), míg a természeti környezetet és a karaktereket stilizált, színes elevenességgel jeleníti meg. A *Jövőmenőkhöz* készült illusztrációin ellenben a főváros futurisztikus fantáziaképét rajzolja meg. Egyfajta nosztalgikus futurizmus ez, hiszen az elképzelt technikai eszközök a rajzoló saját gyerekkorának, az 1970–1980-as évek jövőképeként világából erednek. Újabb szegmensét jelenti Nagy Norbert illusztrációs művészetének a szürreális képi társítások merész alkalmazása a gyermekkönyvekben. Ehhez nyújtott ihlető kiindulópontot Tóth Gyula Gábor *Mese a Mindenről, a Semmiről és más furcsa mesék* című kötete, amelynek abszurd, filozofikus antimeséit felszabadult, álomszerű

fantáziaképekkel kísérte. Képein fejtetőre állnak a dolgok megszokott arányai és egymáshoz való természetes viszonyai, olyan képzeleti teret alkotva, ahol bármi megtörténhet, a medve biciklizik, egy macska úrhajósnak áll, a bárány csirkecombot eszik a konyhában – pont, mint az álmokban, vagy a gyerekek szabad játéktérében.

Az elmúlt években Nagy Norbert illusztrációs művésze új regiszterekkel bővült, azáltal hogy lehetőséget kapott felnőtteknek szóló szépirodalom illusztrálására is. Kass Jánostól Réber Lászlóig a magyar grafika számos klasszikus példája bizonyítja, hogy a legjobb illusztrátorok egyaránt otthonosan mozogtak Benedek Elek és Franz Kafka világában. A rendszerváltás előtt virágzó felnőtt-szépirodalmi illusztráció újra éledezni látszik, amiben nagy része van Nagy Norbert munkásságának is. Affinitását a kortárs szépirodalomhoz az a kis kötet bizonyította, amely 2019-ben a Symposion Kiadó jóvoltából adta közre *A Kilátó Presszóban* címmel Szöllőssy Balázs verseit.³ A gazdagon illusztrált verseskötet képei több mint egyéves, közös alkotófolyamat eredményeként születtek meg. A nyitó képpár – amely egy a presszó kopott székdaszékáztatának és ételfoltos kockás abroszának részlete – jól jelzi azt az asszociatív attitűdöt, amivel Nagy

NAGY Norbert: Illusztrációk Szöllőssy Balázs *A Kilátó Presszóban* című könyvéhez
Norbert NAGY: Illustrations for Balázs Szöllőssy's book 'At the Bellevue Café' | Symposion, 2019

NAGY Norbert: Illusztráció az Élő Ady – Ady antológia kortárs költők válogatásában című könyvhöz
Norbert NAGY: Illustration for an anthology of Ady poems selected by contemporary poets | Libri, Scolar, 2019

a versekhez kapcsolódik: „Végül arra jutottam, hogy inkább csak a versek hangulatát veszem alapul: a nagyon direkt utalásokat elhagytam annak érdekében, hogy éppen csak körbelengje a vizuális a szöveges tartalmat – semmi tolakodás, magyarázkodás” – fogalmazta meg a *Kortárs Online*-nak adott interjújában. Képeinek egy része szürrealista festői kompozíció, másutt az író személyes fotóinak átdolgozásával született montázs, megint másutt pedig pusztán a versek szavaiból, betűiből építkező képvers.

Ezzel párhuzamosan indult a Libri Kiadó jóvoltából egy újszerű könyvsorozat, amely a nagyközönség számára igyekezett eljuttatni a magyar irodalom illusztrált klasszikusait. Nagy Norbert egyoldalas, színes kompozíciókkal kísérte Ady Endre, Kosztolányi Dezső, Krúdy Gyula, Babits Mihály, Gárdonyi Géza, Szerb Antal és Szabó Magda írásait, grafikái finom képi asszociációkkal kapcsolják az ezredforduló képi világát az irodalmi klasszikusokhoz.

Legújabb műve egy friss kortárs irodalmi kísérlet kongeniális könyvművészeti-grafikai kerete: három író – Csepregi János, Dániel András és Kollár Árpád – a pandémia bezártsága alatt szövetkezett arra, hogy közösen kidolgozzák egy képzeletbeli lény, a nyúl és macska keresztezéséből létrejött nyuca alakját. A szö-

NAGY Norbert: Illusztráció Csepregi János, Dániel András és Kollár Árpád *Nyuca – bestiárium* című könyvéhez | Norbert NAGY: Illustration for the book 'Rabcat – bestiary' by János Csepregi, András Dániel and Árpád Kollár | Scolar, 2021

vegek szédítő abszurd humorral alkották meg a lény természettudományos leírását, a faj történelmét, kultúrtörténetét, mitológiáját és művészeti hatását. E fiktív lexikon hangvételéhez társulva, Nagy Norbert képi formában is alakot ad e képzeletbeli lénynek, mesterien cikázva hibrid képi műfajok között, olykor tudományos áldokumentumokon, máskor művészi igényű kompozíciókon keresztül elevenítve fel a nyucák vérengző és hős nemzetségét.

NAGY Norbert: Illusztráció Csepregi János, Dániel András és Kollár Árpád *Nyuca – bestiárium* című könyvéhez | Norbert NAGY: Illustration for the book 'Rabcat – bestiary' by János Csepregi, András Dániel and Árpád Kollár | Scolar, 2021

Az elmúlt pár év szépirodalmi illusztrációit a Budapesti Illusztrációs Fesztivál zsűrije a felnőtt fiction kategória fődíjával ismerte el, 2021-ben pedig a Szép Magyar Könyv 2020 verseny zsűrije felnőtt-szépirodalmi kategóriában az év illusztrátorának választotta.

RÉVÉSZ Emese
művészettörténész

1. A könyv grafikai tervezéséért Nagy Norbert 2014-ben Aranyrajzszőg díjat kapott, valamint a Joseph Binder Award bronzérmét nyerte el.
 2. A József történeteit bemutató első kötete 2017-ben Szép Magyar Könyv elismerésben részesült.
 3. A kötet 2020-ban a Vajdasági Szép Magyar Könyv pályázat díját nyerte el.
- Nagy Norbert a 2018/8. számtól a megújult *Magyar Iparművészet* tervező-grafikusa. (A szerk.)

Szövött, hurkolt és nyomott anyagok

KIÁLLÍTÁS A SZOMBATHELYI KÉPTÁR TEXTILKOLLEKCIÓJÁBÓL

Magyarországon az 1960-as évek második felében a nagy mamutkiállításokat maga mögött hagyva a kultúrpolitika lehetővé tette, hogy a művészeti ágak külön-külön mutakozzanak be egy-egy tárlattal. Így került sor 1968-ban Budapesten az Ernst Múzeumban a *Textil falikép '68* című kiállításra, melyet aztán a következő évben Sopronban és a hazai textilgyártás központjának számító Szombathelyen prezentáltak, osztatlan sikerrel.

Frank János művészettörténész gondolatait követve ez a tárlat volt a textil területén mindennek az elindítója és a művészettörténészek egybehangzó véleménye szerint is a „nulladik” sorszámú szombathelyi biennálé, ugyanis

ennek folytatásaként született meg az az ötlet, hogy 1970-ben megrendezzék az I. Fal- és Tértextil Biennálét a Savaria Múzeumban. Ezt követte két év múlva a II. Fal- és Tértextil Biennálé, majd 1973-ban az újtára indított I. Ipari Textilművészeti Biennálé. Ettől kezdve páros évben fal- és tértextil biennálét rendeztek, míg páratlan évben az ipari textil mutakozhatott be. Ezzel Szombathelyen a magyarországi textilművészet egésze talált otthonra.

Így kezdődtek meg 1970-től a kétévenkénti textil-biennálék, amelyeknek a helyszíne 1986-ig a Savaria Múzeum, majd 1988-tól a Szombathelyi Képtár. Ott folyt a szervező- és gyűjtőmunka, valamint a feldol-

DROPPA Judit Petra terméksaládja a Szövött, hurkolt és nyomott anyagok című kiállításon

Judit DROPPA's Petra collection at the Woven, Knitted and Printed Fabrics show | Szombathelyi Képtár, Szombathely, 2022

Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár

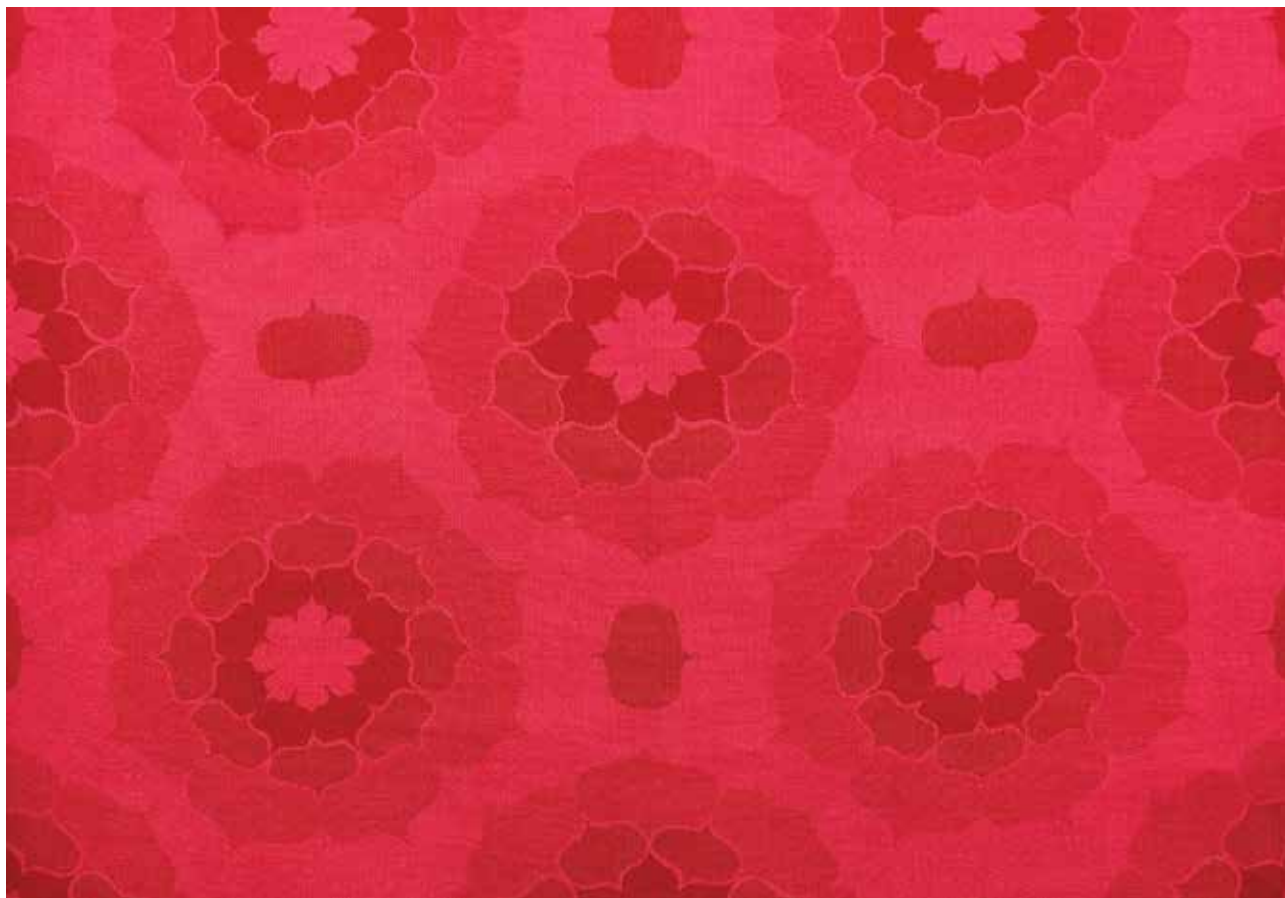
gozás és publikálás. Szombathely szerepe a textilművészet újjászületésében egyedülálló, az évek során a biennálék anyagából létesített textilgyűjtemény pedig monopóliumhelyzetet teremtett a városnak.

A Szombathelyi Képtárban levő iparitextil-anyagunkból most az 1973-tól 1988-ig terjedő időszak bemutatására helyeztük a hangsúlyt, mivel ez az az időintervallum, mely legerőteljesebben van reprezentálva gyűjteményünkben. Ugyanis az utána következő években a textilipar hanyatlása következtében a gyűjteményünk már csak szórványosan tudott szerzeményezni ebből a kategóriából egy-egy ipari textilt. Ilyen kivételes alkalom volt a 2010-es év, amikor a képtár megrendezte a Rózsa Anna Alapítvány díjazottjainak, többek között az ipari textil kategóriásoknak is a kiállítását, és ezt követően több művész is nekünk adományozta textiljét. Ezenfelül pedig örömhírként elmondható, hogy a tavalyi, a VII. Nemzetközi Textilművészeti Triennálé anyagából a Nemzeti Kulturális Alap pályázatának köszönhetően ismét tudtunk gyarapodni Harmati Hedvig *Ramocsaházi tulipánok* fantázianévvel ellátott méteráru-mintacsaládjával, amit már jelen tárlatunkon is bemutatunk, tehát van remény a gyűjtemény további darabokkal való bővítésére.

Az idei retrospektív kiállításunknak két fő célja volt. Egyrészt, hogy emléket állítsunk annak a fantasztikus iparágnak, amely azóta már megszűnt, másrészt pedig ne engedjük a homályba veszni azoknak az elhivatott, tehetséges tervezőknek a nevét, akik a kilencvenes évektől a magánszférába kényszerültek.

Az ipari biennálék elindítását 1973-ban a Magyar Képzőművészek Szövetségének Iparművész Szakosztálya és az Iparművészeti Tanács kezdeményezte. Céljaik között szerepelt az a szándék, hogy a hazai ipari textilművészet megerősödjön, és ezzel egyidejűleg egyenrangúvá válhasson az autonóm alkotásokkal. Érdekességképpen elmondható, hogy az ipari textíliák seregszemléje kezdetben felváltva választotta témájául a lakástextilt és az öltözködési textilt. A kiállítások mellé készült katalógusokban pedig az alkotások és tervezőik a gyárak szerint kerültek bemutatásra.

Az I. Ipari Textilművészeti Biennáléra, mely 1973. november 2-án nyílt meg a Savaria Múzeumban, a lakástextilt gyártó vállalatok tervezőit és gyártmányfejlesztőit hívták meg. A kitételek között szerepelt, hogy az esztétikai és a használhatósági követelmények mellett a nagyüzemi gyárthatóság fontos szempontjának is meg kellett felelni.

KOVÁCS Péter: Góliát | Péter KOVÁCS: Goliath | 1973, nejlon, jacquard (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)
Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

ERDEI Irma – MOLNÁR Mária: Tapéta-padló-lakástextil együttes
 Irma ERDEI – Mária MOLNÁR: Wall-floor-home textile collection
 1983, vászon, szövött (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)
 Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

Ennek a biennálénak a hozadékából a kiállításon látható többek között Bajkó Anikó *Függöny* című díjnyertes nyomottanyag-sorozata, mely kék alapon zöld és piros csíkos mintázatot rajzol ki több variációban (Pamutnyomóipari Vállalat – BUDAPRINT). Gulyás Kati (Gulyás Gyuláné) *Függönye*, valamint nyomott méteráruja barna, türkiz és pink színű gomolygó körökből áll (Pamutnyomóipari Vállalat – BUDAPRINT). Kovács Péter *Góliát* sötétítőfüggönye jacquard, piros és rózsaszín palettával, nagy stilizált virágmintával (Lakástextil Vállalat – LATEX). Pécsi László *Mitanó* bútorszőve jacquard, indigókék fekete mintázattal (Lakástextil Vállalat – LATEX).

A II. Ipari Textilművészeti Biennálén 1975-ben a legújabb öltözködési alapanyagokat, kelméket állították ki. Esztétikum, gyárthatóság, gazdaságosság, valamint használhatóság voltak a biennálé hívószavai. A résztvevők és a díjazottak száma nőtt, és megkezdődött az ipari textiliák legjobbjainak gyűjtése is a Savaria Múzeumban. Itt Balássy Gyuláné Kovács Klára *Kornélia* kékfestő-átiratát emelném ki, melyet három színben gyártottak le: kék, zöld és bordó színben (Pamutnyomóipari Vállalat – BUDAPRINT), továbbá Balázs Kálmánné *Kötélugró* című kötött, hurkolt kelméjét (Magyaróvári Kötöttáruigyrár). Demeterné Barabás Klára *Ararátja* széttárt szárnyakat imitáló, szitakötő-motívumos, nyomott anyag (Pamutnyomóipari Vállalat – BUDAPRINT). Gaján Vilmosné *Kavicsvirágok* címet viselő, kékes-türkiz színű mintás kelméje len alapanyagból készült (Lenfonó- és Szövőipari Vállalat – BUDAFLAX). A fődíjat Droppa Judit nyerte el a geometrikus mintázatú *Petra* kötött-hurkolt mintacsaládjával (Kőbányai Textilművek).

A következő, a III. Ipari Textilművészeti Biennálé megrendezésére 1977-ben került sor. A bemutatott anyag egyaránt lehetett lakástextília és öltözködési textil is. Bartók Éva gyermekeknek tervezett *Hőemberek* nevű, nyomott anyagú, zöld-fehér színekben megtartott alkotását érdemes említeni (Lenfonó és Szövőipari Vállalat – BUDAFLAX), vagy Pauli Anna *Vanda, Valter, Vencel, Viola* című, biennálédíjas szövött lakástextil kelméit, melyeken fehér alapon piros csíkos és kockás mintavariációk vannak (Kőbányai Textilművek). Schrammelné Tábori Gabriella *Vénusz I. és II.* bútorszővetén kékes-fehéres amorf, ám

Dr. SOÓS Imréné: Annabella | Mrs Dr. Imre SOÓS: Annabella
 1979, vászon, nyomott (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)
 Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

sorba rendezett minták ritmikus ismétlődése látható (Iparművészeti Vállalat Szövőüzeme).

Az 1979-es IV. Ipari Textilművészeti Biennálé szervezőinek az egyik legfontosabb szempontja az volt, hogy díjazásra csak iparilag kivitelezett, bevizsgált termék kerülhet. Az első díjat dr. Soós Imréné *Annabella* nevű, kékes, rózsaszínes, barnás, narancssárgás, szabálytalanul kacsaringózó mintájú nyomott anyagból készült függőnyei nyerték (Pamutnyomóipari Vállalat Pamutkikészítő Gyára).

Az V. Ipari Textilművészeti Biennálén 1981-ben az öltözködés volt ismét a főszerep. Újításként most először az alapanyagokon kívül a kivitelezett felsőruházati termékek is szerepeltek, valamint megjelentek az öltözködiegészítő tárgyak, a táskák és a cipők is. Megemlítésre érdemes itt a Derkovits Gyula szocialista brigád, melyhez Dukkon Lászlóné, Ferenczi Tiborné, Hargitai Kornél, Kispál Lászlóné, Lőrincz Vilmosné, Mayer Tamásné, Mándics Mária, Nagy Imréné, Petri Katalin és Solymos Éva tartoztak, és a *Vivi* női felsőruházati kelmét tervezték meg.

Az előző biennálé sikerén felbuzdulva a VI. Ipari Textilművészeti Biennálé 1983-ban ismét tematikus volt, ezúttal a lakástextíliáknak is teret engedve. A témát *A gyermek és a textil* témakörben határozták meg, és az iparilag előállított termékek mellett 1:1 arányú tervekkel, modellekkel is pályázni lehetett. Erdei Irma és Molnár Mária *Tapéta-padló-lakástextil együttesét* kell mindenképpen kiemelni, mely sárga, narancssárga, zöld, kék, valamint barna színű variáció: csíkos, kockás és virágmotívumos mintákkal (Pamutnyomóipari Vállalat).

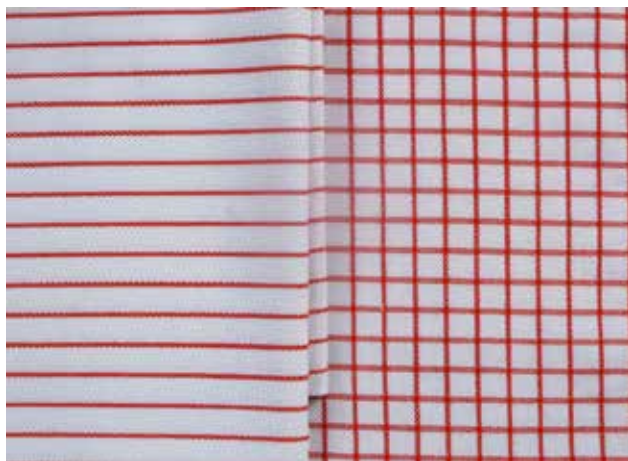
BAJKÓ Anikó függőnyei a Szövött, hurrkolt és nyomott anyagok című kiállításon | Anikó BAJKÓ's curtains in the Woven, Knitted and Printed Fabrics show | Szombathelyi Képtár, Szombathely, 2022
Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár

Szövött, hurrkolt és nyomott anyagok. Válogatás a Szombathelyi Képtár iparitextil-gyűjteményéből 1973–1988 című kiállítás (részlet) | Woven, Knitted and Printed Fabrics. Selection from the industrial textile collection of the Szombathely Gallery 1973–1988 (partial view) | Szombathelyi Képtár, Szombathely, 2022
Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár

PAULI Anna: Vanda | Anna PAULI: Vanda
1977, vászon, szövött (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)
 Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

PAULI Anna: Valter | Anna PAULI: Valter
1977, vászon, szövött (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)
 Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

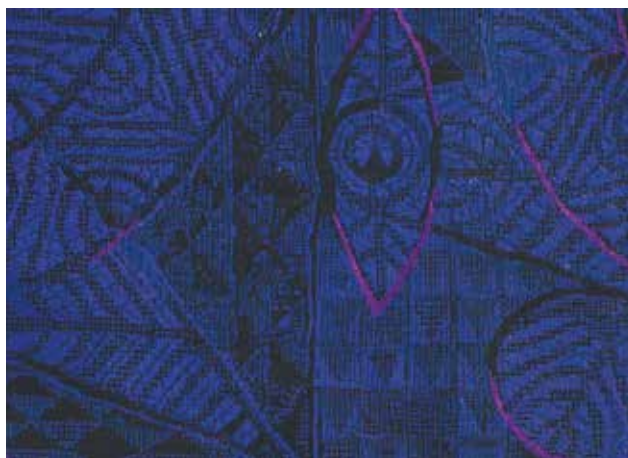
DROPPA Judit: Petra | Judit DROPPA: Petra
1975, pamut, szövött (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)
 Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

MERVA Anna: Granada | Anna MERVA: Granada
1988, gyapjú, szövött (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)
 Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

BALÁSSY Gyuláné KOVÁCS Klára: Kornélia | Klára BALÁSSY KOVÁCS: Cornelia
1975, vászon, szövött (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)
 Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

PÉCSI László: Mitanó | László PÉCSI: Mitanó
1973, jacquard, pamut, műszál, szövött (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)
 Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

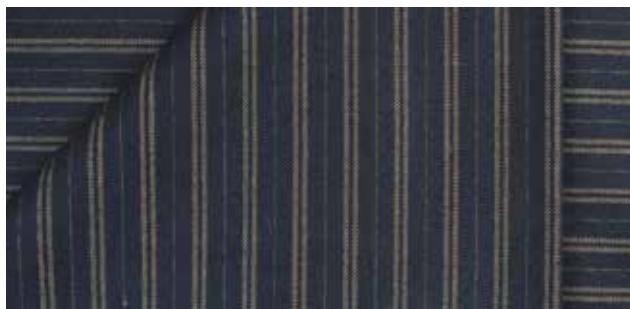

GAJÁN Vilmosné: Kavicsvirágok | Mrs Vilmos GAJÁN: Pebble flowers
1975, lenvászon, szövött (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)

Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

A 7. Ipari Textilművészeti Biennálé 1985-ben az előző évek tapasztalatát alapul véve ismét csak a lakástextilekre kényszerült szorítkozni: szőnyegek, bútorszővetek, dekorációs anyagokra, függönyökre, drapériákra, textiltapétákra, takarókra, ágyneműkre, asztalneműkre és egyéb háztartási textíliákra. És míg a legkorábbi biennálék csak a méteráru-alapanyagokkal foglalkoztak, ezen már konfekcionált lakástextíliák is szerepelhettek. Kiss Katalin (Bajai Finomposztó Vállalat) és Vereczkey Szilvia (Pamutnyomóipari Vállalat) munkacsoportja *Tuja* fantázianevet viselő takaró, bútorszővet és fényelzáró függöny lakástextil-együttest tervezett, mellyel elnyerték a biennálé egyik fődíját.

A következő, a 8. Ipari Textilművészeti Biennálét a megszokott két év helyett három év múlva, 1988-ban *Öltözködés* témában hirdették meg, és egy időben

FEHÉRNÉ MARKÓ Kamilla: Bonny | Kamilla FEHÉR MARKÓ: Bonny
1988, gyapjú, szövött (Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár, Textilgyűjtemény)

Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár archívuma

rendezték meg a 10. Fal- és Tértextil Biennálével és a 7. Nemzetközi Miniaturtextil Biennálével. Ugyanis az 1985. február 20-án megnyitott Szombathelyi Képtár lehetővé tette, hogy ezentúl a három rendezvényt egyazon időben és térben rendezzék meg a képtár közel kétezer négyzetméteres kiállítótereiben. Az 1988-as ipari biennálé felhívásában a feltételek azonosak voltak a korábbiakkal: új, kizárólag hazai alapanyagokból és az aktuális divattrendnek megfelelő konfekcionált termékeket és alapanyagokat vártak. A kiállításon ezt az időszakot Markó Kamilla (Fehérné Markó Kamilla) Rózsa Annadíjas *Bonny*, kockás tisztagyapjú méterárúja (Richards Finomposztógyár, Győr) képviseli, valamint Merva Anna *Granada* nevű, nagy kockás és csikos halszállkás mintájú gyapjú méterárúja (Magyar Posztógyár).

A Szövött, hurkolt és nyomott anyagok című kiállítás részlete. Az előtérben ERDEI Irma és MOLNÁR Mária lakástextil-együttese, középen GULYÁS Katalin méterárucsaládja | Exhibition picture of the Woven, Knitted and Printed Fabrics show. Foreground: Irma ERDEI's and Mária MOLNÁR's home textile collection, middle: Katalin GULYÁS's textile family
Szombathelyi Képtár, Szombathely, 2022

Fotó: Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum – Szombathelyi Képtár

És itt elérkeztünk a kilencvenes évekhez, amikor is kezdték felszámolni, privatizálni a gyárakat, és a tervezők szabadúszóként próbálták megkeresni a mindennapi kenyerüket. Ez azonban már a hazai ipari textil történetének újabb fejezete.

CEBULA Anna

művészettörténész, a Szombathelyi Képtár igazgatója

(*Szövött, hurkolt és nyomott anyagok. Válogatás a Szombathelyi Képtár iparitextil-gyűjteményéből [1973–1988]. Szombathelyi Képtár, Szombathely, 2022. április 7. – szeptember 25.*)

Lengyel–magyar párbeszéd

KRZYSZTOF DUCKI PLAKÁTKÉPEI A PLATÁN GALÉRIÁBAN

Egy kis, de briliáns és lélekemelő kiállítás nyílt a budapesti Lengyel Intézet mellett működő Platán Galériában, ez év kora tavaszán. Az A0 méretű plakátokat először januárban, Varsóban mutatták be *Rozmówki polsko-węgierskie / Lengyel–magyar párbeszéd* címmel a Liszt Intézet Magyar Kulturális Központban (Instytut Liszta Węgierskie Centrum Kultury Warszawa). A mostani a második, és egyben első külföldi-hazai premierként jött létre március 23-án, a lengyel–magyar barátság napján. A Varsóban 1982-ben diplomázott, és immár negyven éve Budapesten élő és alkotó grafikusművész és a kiállítás szervezői számára egyaránt fontos volt a megnyitó időpontjának kiválasztása.

Krzysztof DUCKI: Aleksander Franciszek Król (1890–1971)
Krzysztof DUCKI: Aleksander Franciszek Król (1890–1971)
2021, digitális print, 100x70 cm

A *Rozmówki polsko-węgierskie / Lengyel–magyar párbeszéd* című tárlat erre az ünnepre nemcsak rímelt, de rá is erősített; és különös, erőt és biztonságot sugárzó fényvel töltötte be a kis termet, ami kiáradt onnan a nagy üvegfelületeken keresztül az Andrássy út forgatagába is. Krzysztof Ducki, vagy ahogyan mindenki ismeri nálunk Ducki Krzysztof – Ferenczy Noémi-díjas grafikusművész, a Magyar Plakát Társaság alapító elnöke, a Budapesti Metropolitan Egyetem tanára –, a második világháború alatti lengyel–magyar együttműködés hőseinek állított emléket grafikai sorozatában. Köztük található a tragikus sorsú Teleki Pál miniszterelnök, id. Antall József miniszteri tanácsos, menekültügyi kormánybiztos, Baló Zoltán ezredes, Varga Béla balatonboglári plébános és a Magyar Nemzetgyűlés egykori elnöke, Szapáry Erzsébet grófnő, vagy a lengyel Wallenbergként ismert Henryk Sławik mártírhalált halt újságíró, valamint Waclaw Felczak történész, a 20. századi lengyel–magyar kapcsolatok kiemelkedő alakja, a magyarországi Waclaw Felczak Alapítvány és a lengyelországi Waclaw Felczak Lengyel–Magyar Együttműködés Intézete (Instytut Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Waclawa Felczaka) névadója. Krzysztof Ducki a lengyelországi menekülteket az életük kockáztatásával mentők drámai történetét nem harci eseményekben, szívszorító jelenetekben jelenítette meg, hanem csupa nagy méretű, életet sugárzó, sallangmentes portréban. A nagy méretű arcképsorozat egyik lapján sincs hősi póz, frázis és sallang, teátrális helyzet, de fölösleges grafikai poén, eszközbemutatás sem; nincsenek tragikus részletek, drámai vonal- és színjátékok. Csak átgondolt, az egyes személyeket kifejező-megidéző karakteres, kiérlelt, biztos vonalak és pontosan – látszólag könnyedén – odatett, kiegyensúlyozott színfoltok a nagy, fehér felületeken. Ezek együtt élő összhangjából árad a tisztaság, a megkérdőjelezhetetlen emberi tisztesség, a helytállás hősiessége. A képek üzenetének, az egyes szereplők személyes vonásainak mélyebb megértését pedig segítik a Grzegorz Łubczyk egykori magyarországi lengyel nagykövet által fogalmazott és a plakátok mellett olvasható rövid, de a tények miatt súlyos életrajzok is.

Krzysztof DUCKI: Henryk Sławik (1894–1944) | Krzysztof DUCKI: Henryk Sławik (1894–1944) | 2021, digitális print, 100x70 cm

Felemelő érzés együtt lenni az ábrázoltak-megidéztettek társaságában, együtt lenni velük a teremben, feltöltekezni a belőlük áradó fényből.

Krzysztof DUCKI: Szapary Erzsébet (1902–1980)
Krzysztof DUCKI: Erzsébet Szapary (1902–1980)
2021, digitális print, 100x70 cm

Ducki a nemzetközileg méltán elismert lengyel plakátművészet eredményeiből táplálkozva alakította ki megkülönböztető saját grafikai stílusát, és hozott új színt és hangot, friss ötleteket és megoldásokat immár a kortárs plakáton túl jóval szélesebb körbe, a magyar vizuális kultúrába. Megannyi emlékezetes, időtállóan friss mű alkotója a grafikai tervezés – plakát, illusztráció, könyv-folyóirat és díszlettervezés, csomagolás –, valamint a festészet és a fotóművészet különböző területein. Magyar és lengyel kiállítóhelyeken túl nemzetközi bemutatók résztvevője Európa-szerte, sőt a Távol-Keleten is. Életigenlő, derűsen magasra ívelő, mesterkéltég nélküli, természetesen szellemes munkái egy belső, megingathatatlan hit és erő kifejezései. Elkísérnek, felvillannak emlékezetünkben a kiállításokon túl is.

Kíváncsú lenne, különösen a mai, közelünkben súlyos háború által elsötétült és újra – mégpedig minden korábbinál nagyobb – menekültáradatot előidéző

Krzysztof DUCKI: Teleki Pál (1879–1941)
Krzysztof DUCKI: Pál Teleki (1879–1941)
2021, digitális print, 100x70 cm

időben, ha e tanulságos, könnyen szállítható-bemutatható kiállítás május közepi bezárása után körútra indulna Magyarországon. A fővároson kívül további helyeken, városokban is látható lenne; megidézné és erősítené a barbár idők egykori hőseinek emlékét, és vinné a csendben született fényt a hétköznapi sokszor fullasztó szűrkeségébe, avagy éppen a még nehezebben elviselhető tragikus és véres események közé. Bevilágítaná mindennapjainkat életigenléssel, erővel és tisztességgel az életüket (is) áldozók példáján keresztül, a formák és színek nyelvén, egy kitűnő alkotó segítségével. És nemcsak emlékeztetne egykori nemzeti összefogásunkra, de újra meg újra megerősítené együvé tartozásunkat közös közép-európai sorsunkban, hitünkben, ugyanakkor nemzeteink, országaink saját arcának építésében is.

ERNYEY Gyula
design-történész

(Krzysztof Ducki *Lengyel–magyar párbeszéd* című kiállítása. Platán Galéria, Budapest, 2022. március 23. – május 13.)

„Legszebb perceink...”

KÓSA KLÁRA JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSA A PESTI VIGADÓBAN

A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) Népművészeti Tagozatának rendezésében február 16-án, a Pesti Vigadóban nyílt meg Kósa Klára akadémikus jubileumi életmű-kiállítása. A 75. születésnap és az 55 éves alkotói munkásság olyan jubileum, amely méltán érdemes az ünneplésre. Kósa Klára életműve olyan gazdag, olyan sokszínű, hogy az öt évtized terméséből egymaga is könnyedén megtölthette volna a Pesti Vigadó két kiállítótermét. Ő azonban úgy ünnepel, ahogy él is, igazi közösségi emberként: együtt az alkotótársakkal, művészbarátokkal. Eredeti ötletként (talán, hogy a számára oly fontos számszimbolika is érvényre jusson) 55 olyan művészt hívott meg vendéghiállítóként, akikkel

a pályán eltöltött több mint fél évszázad alatt együtt dolgozott, vagy egyszerűen baráti kapcsolatba került. Így lett ez a csoportos kiállítás a termékeny életpálya szerteágazó ismeretségeinek is az ünnepe. A megidézett múlt (az édesanya: Kovács Erzsébet, dr. Kósa Ferencné textilművész), a fazekas, keramikus, textiles, könyvtervező, üvegművész, szobrász, babakészítő mester, grafikusművész kortársaknak köszönhetően a jelen és a legfiatalabb kiállító (Sótonyi Lotti) révén az ígéretes jövő együtt jelent meg Kósa Klára jubileumi kiállításán.

A kiállítás mottója Reményik Sándor *A szőnyeg visszája* című versének részlete, amely a kiállítás címét adó sort is magában foglalja: „»A világ Isten-szötte szőnyeg, / Mi csak visszáját látjuk itt, / És néha – legszebb perceinkben – / A színéből is – valamit.«” Ezt a megfoghatatlan szépséget, az alkotás „flow”-élményének „legszebb perceit” idézik fel a kiállított tárgyak: „akár úgy, hogy ilyen legszebb percekben készítették őket, vagy úgy, hogy ha ránéz valaki, akkor egy legszebb perc jut az eszébe” – fogalmazott a jubiláló Kósa Klára.

KÓSA Klára: *Legszebb perceim* | Klára KÓSA: *My finest moments*
2020, színes ólomázas kerámiaplasztika, 12x8 cm, kerettel: 35x25 cm
Fotó: Juhász Katalin

KÓSA Klára: *Az Éden kertje* | Klára KÓSA: *Garden of Eden*
2017, színes ólomázas kerámiaplasztika, 18x24 cm
Fotó: Juhász Katalin

KÓSA Klára: Áldott vagy te az asszonyok között | Klára KÓSA: Blessed art thou among women | 2022, színes ólomházas kerámiaplasztika, 23x14 cm
Fotó: Marina Oliynik

A kiállítók többségét képező népi iparművészek kézműves tárgyalkotó tevékenységének műfaji besorolása nem egyszerű feladat. Népművészet? Népi iparművészet? Kortárs népművészet vagy csak egyszerűen művészet? Erről már régóta élénk diskurzus folyik a kézművesek körében és a néprajztudományban is. Figyelemre méltó, hogy Európa más területeivel ellentétben, a Kárpát-medencében az utóbbi 150–175 évben zajló társadalmi, gazdasági, politikai folyamatok mintegy konzerválták, illetve esetenként újra is élesztették az itt élő népek, vallási közösségek szellemi és tárgyi kultúráját. Nem találunk itt olyan népcsoportot, amely a népművészetét teljes egészében elveszítette volna, sőt, az időről időre megújuló revival törekvések eredményeképpen napjainkig ható folyamatosság figyelhető meg nemcsak a tárgyalkotás, hanem az egyéb folklorizmustevékenységek (népzene-néptánc-népmese-játék stb.) esetében is.

A népi iparművészet fogalmát Kresz Mária vezette be a Magyar Néprajzi Társaság és a Népművészeti Intézet 1952-es, győri konferenciáján, amely új korszakot nyitott az „élő népművészet” alakulásában: előterjesztést intéztek a kormányhoz, hogy létesítsenek olyan szervezeteket, amelyek képesek az alkotó népművészek támogatására. Ennek eredményeképpen alakult meg 1953-ban a Háziipari és Népi Iparművészeti Szövetkezetek Országos Szövetsége (HISZÖV) és a Népi Iparművészeti Tanács (NIT). Az elnevezés jól kifejezte a tárgyaknak azt az átmeneti státusát, amely „a tradicionális néprajzi kontextusból kilépő – de még nem »sui generis« alkotás igényével készülő – funkcionális tárgyak iparművészethez közelítő karakterére utalt”.¹

KÓSA Klára: Reneszánsz tányérok | Klára KÓSA: Renaissance plates 2021, korongolt, mázas, festett kerámia, egyenként: Ø 35 cm
Fotó: Marina Oliynik

Szabó Zoltán szerint fontos hangsúlyozni, hogy a népi iparművészet nem egy statikus fogalom, hanem „a magyar népművészet szerves, tudatos folytatása, ami az elmúlt 50–60 évben folyamatosan alakult. Ezt a változást, megújulást az alkotói indíttatás, a társadalmi környezet, a társadalmi igény és a műbírálás (kialakított bírálati rendszer) folyamatosan alakítja, az adott kor

követelményeinek megfelelően változtatja”.² A népi iparművészekkel napi szinten foglalkozó szakemberek és maguk az alkotók is – a különféle szöösszetételekben kihangsúlyozva a jelenkoriságot – a *kortárs népművészet* és *kortárs népi kézművesmozgalom* kifejezést preferálják. Jó példa erre a 2015-ben a Várkert Bazárban rendezett *Örökség és újítás – Kortárs magyar kézműves remekek* reprezentatív kiállítás. A címből Fülemile Ágnes kurátor tudatos döntéssel hagyta ki a ’nép’ előtagot, a *kortárs* és *kézművesség* kifejezésekre fókuszálva.

A 21. századi „kortárs népművészet” nem lehet ugyanolyan, mint egy évszázaddal, vagy akár csak 50–70 évvel ezelőtt, hiszen megváltoztak a társadalmi-gazdasági körülmények, s ezzel együtt az életmód, a szükségletek, az ízlésformáló tényezők is. A mai kézművesek között – aszerint, hogy miként sajátították el a mesterséget, és milyen keretek között dolgoznak, és hogy ki vásárolja a termékeiket – többféle típusú alkotó létezik. A helyi keresletre vagy családi szükségletre (is) dolgozó, a hagyományos háziipar, népi kézművesség egyenes folytatói mellett ott vannak azok, akik évtizedeken át valamely háziipari szövetkezet munkatársaként tervezői/kivitelezői munkát végeztek, és

BOCSI Éva: Vizslási fiatalasszony ünnepi viseletben | **Éva BOCSI:** Young woman of Vizslás in Sunday costume | 2020, pamutvászon, selyem, kasmír, tüll, csipke, gyöngy, selyemszalag, bőr, kézzel és géppel varrt elemek, merevített, kitömött babatest, magasság: 36 cm

Fotó: Marina Oliynik

VARGA Erika (Romani Design): Romani gold menyasszony | **Erika VARGA (Romani Design):** Romani gold bride | 2022, egyedileg nyomott düsessz (Romani Ünnepprint), strukturált csipkeanyag, taftszalagok, tüllfátyol fémből és gyöngyből kézművestechnikával készített díszítéssel, műanyag pálcákkal, Romani Madonna nyakék: aranyozott bőr és düsesszelemek, fém, üvegdíszítés, magasság: 180 cm

Fotó: Juhász Katalin

a fiatalabb generációt képviselő, professzionális képző-, restaurátor- és iparművészképzésben részt vett alkotók, akik tárgyrekonstrukcióik vagy a modern design irányába mutató munkáik által kapcsolódnak a népművészeti ihletésre dolgozók tágabb körébe.

A 21. század nagy kihívása a hagyományos mesterségek kézművesei számára az alapanyagok beszerzési problémái és az egyes technikák alkalmazásának ellehetetlenülése. A kerámia esetében például ilyen nehézséget jelent a törvény által előírt ólommentes mázak kötelező használata. Mindez felveti az autentikusság, hitelesség kérdését is.

Egy kézműves alkotás nem csak az alapján ítéltethető meg, hogy van-e kimutatható kapcsolódás az egykori paraszti tárgykultúrához és az milyen mértékű. Egy ennél tágabb, másfajta (esztétikai) hitelességértelmezésre van szükség, amely a „minőség” fogalmi körébe vezet. Ahogy Kékedi László is megfogalmazta a kiállítás megnyitón: „a művészetnek egyetlen mérőpontja van: a minőség”. (Csak sajnálhatjuk, hogy a házigazda MMA nem biztosított megfelelő szakértelemmel rendelkező kiállításrendezőt, aki a kiállított remekműveket stílusban passzoló, szépségüket kiemelő, méltó installációs környezetben helyezte volna el.³⁾

A technikai igényességre törekvés, hiteles szakmai tudás mellett szükség van a művészi tervezéshez elengedhetetlen anyag-, forma-, szín- és arányérzetre, egyedi, kreatív ötletekre, olyan újításokra, amelyek még nem feszítik szét a kereteket, nem uralják el az alkotást, és ugyanakkor a mai használó számára is vonzóvá teszik a tárgyat.

Kósa Klárára és a kiállításán bemutatkozó 55 művész-társára is érvényesek Fülemile Ágnes korábbi megállapításai:

„Személyüket, munkásságukat ismerve elmondható, hogy magas szakmai felkészültséggel, és elmélyült, néprajzi-történeti ismeretekkel felvértezett alkotókról van szó, akik az anyagok, technológiák, formák, díszítések, technikák »anyanyelvű« ismeretének a birtokában vannak. Munkáik igényessége, »hibátlan« kivitele nemegyszer hajdanvolt mestereikét is túlszárnyalja. Egy-egy eredeti történeti, vagy paraszti tárggyal összehasonlítva az új mesterremekeket, gyakran meglepő, hogy a régi tárgy – amelynek készítője, egyáltalán nem biztos, hogy olyan manualitással rendelkezett, mint egy mai alkotó – adott esetben mennyivel esetlegesebb, darabosabb, az új tárgy technikai »makulátlansága« mellett.” E tudatos és motivált alkotók „az anyagválasztás, a kompozíció, a forma, a díszítés és funkció összehangolása, tervezése során kreatív újítások kipróbálására, az egyéni hang megtalálására, művészi, iparművészeti értékkel bíró, egyedi alkotások létrehozására törekcsenek”.⁴

Kósa Klára művészi habitusa a hitelesség kiemelkedő példája. Alkotói módszere a hagyomány anyanyelvi szintű elsajátításán alapszik, amibe a stílusok, technikák, a szerteágazó néprajzi és történelmi ismeretek mellett a tárgyak, motívumok, formák és színek jelentésének ismerete is beletartozik. Ezzel a tudással felvértezve, ezen a nyelven pedig az igazi művész nem a már meglévőt utánozza, hanem új tartalmakat hoz létre, új mondanivalóval, a ma embere számára. Kósa Klára keresetlen egyszerűséggel fogalmazza meg ezt az MMA róla készült portréfilmjében: „Ami régi, nem biztos, hogy mind szép, és ami új, nem biztos, hogy ronda (...) a művészet ott kezdődik, ahol a másolás véget ér.” A kiállítás alapkonceptiója a műfaji és tematikai sokszínűséget összekötő *művészi minőség*. Ahogy Kósa Klára bevezető szövegében is olvasható: „Nincs külön »népművészet« és »magas-művészet«, MŰVÉSZET van.”

Kósa Klára korai elhivatottságát jellemzi, hogy mikor hétéves korában feltették neki a szokásos kérdést: „Mi leszel, ha nagy leszel?”, frappáns válasza így hangzott: „Nem leszek, már keramikus vagyok!” A középiskola befejezése után a hőn áhított szakma megtanulása érdekében szülővárosából, Kecskemétről az ország egyik legjobb fazekasműhelyébe, a Mezőtúri Fazekasok Népművészeti és Házipari Szövetkezetébe ment. Itt Jakucs Imre (a népművészet mestere) útmutatása mellett sajátította el a fazekasság alapfogásait, technológiai folyamatait. A mestervizsgát követően kitűnő alkotógárdába került: Busi Lajos, Kőműves Lajos, Gonda István és Kósa Klára a hazai fazekasságban fogalomává vált, a híres „mezőtúri négyes”-ként emlegették őket. Ahogy a *Magyar Ifjúság* hetilap 1980-as nagyinterjújában jellemzik őket: „Élnek-halnak a mesterségükért”. Kósa Klára Mezőtúron ismerkedett

SIMON Ilona: Az idő túloldalán | Ilona SIMON: On the other side of time 2022, papír, textil, bőr, porcelán, könyvkötő technikákkal (ragasztás, hajtogatás, fűzés, nyomtatott szöveg), a porcelánbaba „könyvruhában”: 29 x Ø 22 cm, a nyitott „könyv”: 50x40x10 cm

Fotó: Cseh Fruzsina

meg és kötött életre szóló barátságot Szabó Kingával is, aki később a pécsi Zsolnay-gyár vezető tervezője lett.

Itt meg kell állnunk egy pillanatra. Zsolnay Vilmos tevékenysége nem Pécsen indult, hanem a Zselicben Németlukafán alapította meg manufaktúráját, az ott élő, magyar és német fazekasokat bevonva a termelésbe. A mesterekkel együtt költözött a gyár Pécsre, ahol a magyar művészi kerámiaipar egyik európai hírnevet szerző fellegvára lett. Itt tett mestervizsgát Badár Balázs, aki a megszerzett ismereteit Mezőtúron kamatoztatta, kinevelve a fazekasok több generációját.

Visszatérve Kósa Klárához, ő 1967-ben, húszévesen már a Népművészet Ifjú Mestere cím birtokosa, majd

hamarosan a szövetség tervezést irányító munkatársa lett. Tudását folyamatosan bővítette: alaposan megismerte a múzeumokban őrzött anyagot, tanulmányozta a különböző tájegységek fazekaskultúrájának egyedi sajátosságait, a történeti kerámiák megmaradt régészeti példányait. A bajai, sárközi, mezőtúri s a hucul fazekasság remekei új formanyelv és díszítmény kialakítására sarkallták. Munkáját a fazekaspályázatokon több alkalommal is a legmagasabb helyezéssel jutalmazták, emellett számos díjat is kapott. Már 1967-ben Gerencsér Sebestyén-émlékdíjban részesült, 1989-ben megkapta a Népművészet Mestere kitüntetést, majd a Pro Renovanda Cultura Hungariae Népművészetért Szakalapítvány

KUN Éva: Madonna a hóesésben | Éva KUN: Madonna in snowfall | 2022, samott, festett, rakukemencés égetéssel, 40x40 cm

Fotó: Marina Oliynik

díját, emellett, kiemelkedő alkotómunkáját, közösségi eredményeit Mezőtúr városa és lakhelye, Tahitófalu önkormányzata díszpolgári címmel ismerte el. Szentendre, a Kósa Reneszánsz Műhely befogadó városa, ahol a művész az unokahúgával, Kósa Judittal együtt naponta alkot, Pro Urbe díjjal jutalmazta művészetük környezetükre gyakorolt hatását. 2019-ben lett a Magyar Művészeti Akadémia levelező tagja, *Etűdök agyagra (szimbólumok a magyar népművészetben)* címmel 2020-ban tartotta meg akadémiai székfoglaló előadását.

Kósa Klára művészetében kiemelkedő szerepet játszanak a magyar népművészetben is megtalálható, évezredek múlta visszavezethető szimbólumok. De vajon értjük-e az ősi szimbólumokat? A tudatalattinkra

SZABÓ Kinga: Násztánc | Kinga SZABÓ: Nuptial dance
2001, festett, mázas, korongolt kerámia, Ø 39 cm
Fotó: Marina Olinik

bizonyosan hatnak, azonban az átlagemberek, de még a szimbólumokkal dolgozó, azokat a munkáikban alkalmazó népi mesterek – fazekasok, hímzők, fadaragók – sincsenek mindig tisztában egy-egy motívum történetével, mögöttes tartalmaival. Kósa Klára keramikusművész nemcsak mélyreható ismereteket szerzett e téren, hanem a gyakorlatban, az alkotás folyamatában is használja, érti és „éli” a szimbólumok üzenetét. Erről tanúskodnak az olyan tematikus kiállításai, mint például a *Hit és művészet* (2014), *Színek, számok, szimbólumok* (2016), *A hét szabad művészet* (2019), vagy a *Himnusz – A magyar nép imái* (2019). Kósa Klára azonban a hosszú évek alatt megszerzett ismereteit nemcsak a tárgyain keresztül, de az itthon és külföldön tartott lebilincselő előadásaival is igyekszik közkinccsá tenni.⁵ Ezt az ismeretterjesztést szolgálja a Bor Zoltán fotóival 2009-ben kiadott, gazdagon illusztrált „kézikönyve”⁶ is, amelyből nemcsak a szimbólumok „nyelvét” értheti meg jobban az olvasó, de gyakorlati tanácsokat is kap a szerzőtől ahhoz, hogy ez alapján kinek, milyen ajándékot érdemes választania.

Mert az ilyen háttérismeretek birtokában, tudatosan és egyúttal szívvel-lélekkel készült (és ajándékolni kíválasztott) tárgy így jóval többet ad pusztán esztétikai élménynél. Szinte kommunikál a szemlélőjével, használójával, aki a tudata legmélyéből előtörő (az emberiség kollektív tudattalanjába nagyon is erősen begyökerezett) ősi szimbólumok révén lélekben gazdagodik. Ahogy Kósa Klára sommásan megfogalmazza: „Az alkotáshoz öröm köll. Örül, aki adja, örül, aki kapja, gazdag, aki adja, és gazdag, aki kapja.”

JUHÁSZ Katalin

tudományos főmunkatárs,
BTK Néprajztudományi Intézet

G. SZABÓ Zoltán

tudományos munkatárs,
Hagyományok Háza

(„Legszebb perceink...”. Kósa Klára keramikus és művészbarátai jubileumi kiállítása. Pesti Vigadó – Vigadó Galéria, Budapest, 2022. február 16. – április 30. A kiállítás képei és alkotókkal készített interjúk az M5 tévécsatorna Kincskereső című kulturális magazinműsorában megtekinthetők: <https://www.youtube.com/watch?v=QxYQUMkUCaU>)

1. A fogalmi kérdésekről bővebben, szakirodalmi hivatkozásokkal lásd: Fülemile Ágnes: Kéz/Mű/Remek kiállítás a Műcsarnokban – a kurátor szemszögéből (Népművészeti Nemzeti Szalon 2018). *Ethnographia*, 130/2019, 614–668.

2. Szabó Zoltán: Tárgyak – alkotók – minőség – hitelesség: a népi iparművészet jelene és jövője. In: Diószegi László – Juhász Katalin (szerk.): *Hagyomány – örökség – közkultúra. A magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2011, 85–92.

3. Kósa Klára kiállításának „legszebb perceit” – legalábbis számunkra – sajnos eléggé megzavarta a hanyagul belógatott tányérok, a gyűröttlen falra került textilák, a tágas térben „elvesző” tárgyak, az ablakokról hiányzó roló miatt az utca (mint háttér), vagy a fehér, aszúrozott textilek mintázatát magába olvasztó, egyöntetűen fehér háttér látványa. Pedig az utóbbi évek nagy kortárs népi iparművészeti kiállításai jó példával szolgálhattak

volna. Hogy csak a legjelentősebbet említsük: a 2018-as, Műcsarnokban rendezett Népművészeti Nemzeti Szalon (Kéz/Mű/Remek) kiállításán Jakab Csaba példaértékű installációja esztétikus, de nem tolakodó, a tárgyakhoz illő és azokat kiemelő háttérrel, kerettel nyújtott a több ezer alkotásnak.

4. Fülemile Ágnes a Kéz/Mű/Remek kiállításán szereplő kiemelkedő alkotások készítőiről írta az idézett megállapítást, az alkotók között ott voltak a Kósa Klára jubileumi kiállítására meghívott népi iparművészek is (i. m., lásd 1. jegyzet, 623.).

5. Az „...és legyenek jelek...” – Népművészetünk jelképei és jelképrendszerei című, az MMA Népművészeti Tagozata által 2016-ban rendezett konferencián elhangzott *Az Éden kertje, az isteni hármas szám és a magyarság virágai* című előadása online megtekinthető: https://www.youtube.com/watch?v=HJVo_OqiK04

6. Kósa Klára – Bor Zoltán: *Szimbólumok és ajándékok / Symbols and Gifts*. Magánkiadás, 2009.

Mestermű II.

CÉHES EMLÉKEK A MEGÚJULT LENCK-VILLÁBAN, SOPRONBAN

A 19. században megélénkülő néprajzi érdeklődés kezdettől fogva kiterjedt a céhes kézművesipar termékeire. E szemlélet a mai néprajzi muzeológia alapelveinek is megfelel. Néprajzi tárgynak nem csupán a paraszti önellátás keretében készült tárgyakat tekintjük, e körbe tartoznak a kézműiparosok azon termékei is, amelyek falusi paraszti, kismemesi, valamint mezővárosi parasztpolgári szükségletet elégítettek ki. E tekintetben néprajzi tárgynak minősülnek a 19. század utolsó harmadában fejlődésnek indult gyáripár azon termékei is, amelyek tömegesen jelentek meg a paraszti háztartásokban és

gazdaságokban. Az érdeklődés azonban kitekintéssel volt a céhek működésének tárgyi kellékeire is. Rómer Flóris, a magyar régészet és művészettörténet kiemelkedő alakja, a Magyar Történelmi Társulat 1877. évi vándorgyűlésén hívta fel a figyelmet ezekre az emlékekre. A társulat 1883-ban Sopronban rendezett vándorgyűlésének már egyik fő programja volt a város levéltára és múzeuma ilyen jellegű gyűjteményének megtekintése.¹

A magyar muzeológiában a céhes klenódiumok gyűjteményi hovatartozásáról kezdettől fogva megoszlottak a vélemények.² Bátky Zsigmond a néprajzi múzeumok

A soproni takácscéh ládája | Chest of the weavers' guild of Sopron

1727, dió- és jávorfa, kovácsoltvas, 31x52x31 cm (Soproni Múzeum, Néprajzi Tárggyűjtemény, 56.10.1.)

Fotó: Deim Péter / Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

szervezéséhez írt útmutatójában megállapította, hogy a „régiségi, sőt iparművészeti múzeumok is gyűjtenek efféle tárgyakat”.³ A bizonytalanság oka, hogy ezek az egyébként a legkülönbözőbb funkciójú, kivitelű és művészi igényvel készült tárgyak nem paraszti használatra készültek. Ugyanakkor tény, hogy a kézművescéhek mintájára létrehozott halászcéhek, kocsmai legénytársaságok stb. az előbbiekéhez hasonló szervezeti formákat alakítottak ki, amelyek hasonló tárgyi kellékeket használtak. Témánk így voltaképpen három tudományszak határmezsgyéjén mozog. A történetírás és a műtörténet mellett a szóban forgó tárgyak ebben a tekintetben számot tarthatnak a néprajztudomány művelőinek érdeklődésére is.

Sopron szabad királyi város és Sopron vármegye egyesített múzeuma 1897–1898-ban az „új városháza” épületébe költözött. Céhes gyűjteménye már a 19. század végén jelentős volt. Néprajzi Osztályát 1900-ban tervezte meg Bünker János Rajnárd tiszteletbeli múzeumőr. A néprajzi anyag módszeres gyűjtését és bővítését tette lehetővé a Deák téri Lenck-villa megvásárlása (1907), és múzeumi célú átalakítása, amely 1910-re fejeződött be. Bünker korszerű, tárgyegyüttesekben gondolkodó szemléletének, valamint a kézműipar iránti érdeklődésének köszönhetjük, hogy az alagsorban egy-egy asztalos-, kovács-, lakatos-, fazekas-, posztós- és

takácsműhelyt mutattak be. 1914-ben bekövetkezett váratlan halála pótolhatatlan veszteségként érte a múzeumot, a tárgygyűjtemény módszeres gyarapítását hosszú időre megakasztotta.⁴ A néprajzi muzeológia második világháború utáni újjászervezése során több kutató figyelme is a kézművesség felé fordult. Közéjük tartozott Domonkos Ottó, aki fiatal etnográfusként 1952-ben került a gyűjteményhez, és 1963-tól, Csatkai Endre nyugdíjba vonulásától kezdődően 26 éven át a múzeum igazgatói teendőit is ellátta. A kézművesség iránti érdeklődése és kutatásainak ennek megfelelő fő iránya a gyűjtemény fejlesztését és összetételét máig hatóan meghatározta. A múzeumi gyűjtemény 1954-ben elkezdett, szakágak szerinti átteltározása során a céhek tárgyi emlékei és a kézművesipari, kisipari műhelyek szerszámkészlete és termékei a néprajzi gyűjteménybe kerültek.⁵ A kézművesség volt a vezérfonala a kutatási eredményeit összegző, 1989-ben megrendezett állandó néprajzi kiállításnak, és a Lenck-villa felújítása után, 2019-ben megújított kiállítás forgatókönyve is erre a „hagyományra” támaszkodott.

A gyapjú-, kender- bőr-, fa- és fémfeldolgozó iparágak műhelyeit, műhelyrészleteit és termékeit bemutató kiállítás bevezetéseként az első teremben a soproni és Sopron vármegyei céhek működésének tárgyi kellékei láthatók.

A bérkocsisok asztalfoglaló táblája | Reservation sign of the cabmen

Sopron, 1817, vaslemez, festett, lakkozott, 54x86 cm (Soproni Múzeum, Néprajzi Tárgygyűjtemény, 56.88.1.)

Fotó: Deim Péter / Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

A (fertő)szentmiklósi takácscéh zászlótartója | Flag-holder of the weavers' guild of (Fertő) Szentmiklós

19. század, kovácsoltvas, festett, aranyozott, 55x225 cm (Soproni Múzeum, Néprajzi Tárggyűjtemény, 56.523.1.)

Fotó: Deim Péter / Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

A ládák, behívó-, szállásjelző és asztalfoglaló táblák, a fajansz, ón és cserép asztali edények, cégek stb. nemcsak a tárgycsoport rendkívüli változatosságát, hanem a céhek eltérő anyagi erejét is tükrözik. A kiállítás első egysége tulajdonképpen már jelzi a látogatónak, hogy nem csak a szó „klasszikus” értelmében vett néprajzi tárgyakat fog látni.

A láda a céh legfontosabb jelképe, szinte megtestesítője volt. A gyűléseket a nyitott láda előtt tartották, és annak bezárása jelentette a gyűlés befejezését. Céhmesterválasztáskor díszes külsőségek közepette vitték át az új céhmester házához. A ládát gyakran a céh jelvényei díszítették. A kiállításon látható 13 láda között szerepel a soproni takácsok 1727-ben diófából, jávorfa berakással készült céhládája. Törtvonalú léckerettel tagolt előlapján látható a koszorúba foglalt három vetélőből álló céhjelvény. Felette DLH és DLW monogram (?), alatta: ANNO 1727. A céh keretében, az atyamester felügyelete alatt bizonyos önállósággal működő legényszállás ládája általában egyszerűbb kivitelű volt. A csornai takácslegények klasszicista stílusjegyeket mutató társládája fenyőfából, lécrátétes díszítéssel, esztergályozott rozettákkal, kék-piros festéssel készült.

A szállásjelző táblák elterjedése a legénylvándorlással függ össze. A mesterré válás előfeltétele volt, hogy a legény meghatározott ideig, Európa városait bejárva, szakmai tapasztalatokat gyűjtsön. A céhek legényszállásait jelző táblákhoz megjelenésükben hasonlóak az asztalfoglaló jelvények. Felirat híján sokszor nem is lehet ezek eredeti funkcióját meghatározni. A céhbehívótábla a céhszervezet hatalmi jelvénye volt, a céhmester ennek a körbeküldésével hívta össze a tagokat. A szolgálómester a tábla felmutatásával bizonyította, hogy a céhmester nevében jár el. A (fertő)szentmiklósi szabócéh 17. századi (1645) barokk pajzs alakú behívótábláján domború faragású szabóollót látunk. Mélyített hátterét növényi inda és poncolóval kialakított díszítés borítja. Hasonló

szerepet töltöttek be a temetésre hívó táblák. A céhrendszer felszámolása (1872) után, a megalakuló ipartársulatok egy ideig tovább őrizték a céhek szokásait, és használták a társulati élet tárgyi kellékeit. A nem kézművesiparágak is gyakran átvették ezeket. Ezt illusztrálja többek között a bérkocsisok asztalfoglaló táblája. A 19. század első feléből való, vasbádogból kivágott, indadíszes, mindkét oldalán festett tábla az egykori soproni Fehér Rózsa fogadót ábrázolja, előtte hatlovas kocsival.

A céhgyűlés, céhmesterválasztás, mesterebéd, inas-szabadítás stb. alkalmával rendezett lakomák asztali edényei voltak a céhjelvényekkel, feliratokkal ékes kancsók, poharak, tányérok, serlegek, és a hatalmas méretű ónkannák. A gyakorlati funkció mellett a társas szellem szimbólumaivá váltak. A reneszánsz volt az

Asztalterítő | Table-cloth

Sopron, 1839, pamutvászon, nyomott, „tarkázott”, 104x104 cm (Soproni Múzeum, Néprajzi Tárggyűjtemény, 55.574.1.)

Fotó: Deim Péter / Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

őn felhasználásának kiemelkedő korszaka. Nemcsak mindennapi használatra szánt, hanem nagy méretű díszedények is készültek ebből a viszonylag könnyen megmunkálható, dekoratív, megjelenésében az ezüsthöz hasonló anyagból. A reneszánsz által kiérlelt edénytípusok egyes elemeit a barokk jellegzetes díszítésével hangsúlyozta, kiemelte. A barokk ónedények elterjedésének kora mind egyházi (főleg protestáns), mind pedig világi használatban a 17. század volt.⁶ A soproni molnárcéh remekművű kannájának három lába ülő oroszlánt ábrázol. Felirata:

A (fertő)szentmiklósi szabócéh behívótáblája | Summoning panel of the tailors' guild of (Fertő) Szentmiklós | 1645, keményfa, 17,5x14 cm (Soproni Múzeum, Néprajzi Tárggyűjtemény, 58.6.1.)
Fotó: Deim Péter / Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

Kékfestő nyomódúc | Printing block for indigo dyeing Sopron, 18. század, keményfa, vörösréz, 20x22 cm (Soproni Múzeum, Néprajzi Tárggyűjtemény, 55.1069.1.)
Fotó: Deim Péter / Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

„CASPAR UMBGEHER / GEORG HÜPFEL / HANS FORSTHUEBER”. Fülén E(rnst) K(esler) soproni ónműves mesterjegye látható. Fedelén plasztikus oroszlán címerpajzsot tart, a pajzsban vésett kerék és 1678-as évszám. A céhedények a tárgycsoport anyagát tekintve talán legváltozatosabb része. A fazekascserép céhkancsók (a Dunántúlon „korsó”) nagy száma, amit többek között a soproni gyűjtemény is tükröz, magyar sajátosságnak látszik. Formájuk megegyezik a paraszti használatú bortároló edényekével, azoktól azonban gazdag plasztikus díszítésük és feliratuk különíti el.⁷

A céhzászlók mindenkor az együvé tartozás és a vallássság jelei voltak. A tagok számára a céhlevél artikulaisai előírták, hogy a katolikus egyházi ünnepeken, körmeneteken zászlójuk alatt testületileg vegyenek részt.

A soproni molnárcéh kannája | Tankard of the millers' guild of Sopron 1678, ón, vésett díszítéssel, 55x27 cm (Soproni Múzeum, Néprajzi Tárggyűjtemény, 56.47.1.)
Fotó: Deim Péter / Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

A zászlóképen rendszerint a céh védőszentjének ábrázolása látható a mesterség jelvényeivel. A zászlókat a templomban őrizték, a díszes zászlótartó vasakon szintén a céh jelvénye látható. A (fertő)szentmiklósi takácsokén például két aranyozott oroszlán által tartott pajzsban a már más tárgyakról is ismerős hármastetű.

Kováccscégér | Ironsmith's sign

Sopron, 19. század közepe, kovácsoltvas, részben aranyozott, 111x105 cm (Soproni Múzeum, Néprajzi Tárgygyűjtemény, 56.101.1.)

Fotó: Deim Péter / Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

A céhek szabályzata szerint a mesterek joga volt a mesterség jelvényének kifüggesztése a bolt vagy a műhely bejárata fölé. Azonban nem csak a kézművesmesterek éltek a figyelemfelkeltés ezen eszközével. Cégek igazították útba az idegent vagy a szomszédot a fogadók és a termelői bormérések, az úgynevezett „Buschenschank”-ok irányába. Az iparos cégek közé tartozik a múzeumi kiállítás kovácsműhelyének 19. század közepi cégére. Az indaszerűen csavarodó cégeértartó vashoz aranyozott vasbádoggal csatlakozik az egy nagyobb és több kisebb lópatkóból álló mesterségjelvény. A díszmúkovács- (lakatos-) munkák közt látható ajtóvasalatok és kapukopogtatók abból az anyagból valók, amelyet a múzeum egykori művészettörténész igazgatója, Csatai Endre mentett meg a második világháború alatt lebombázott soproni házak romjai közül.

A céhes mesterségek közül a textilfestés, illetve annak speciális ága, a kékfestés is iparművészeti szintet elérő termékekkel elégitette ki előbb a városi polgári, majd a paraszti keresletet. Egy-egy műhely alapításához 50-100 mintafára volt szükség, hogy kellő áruválasztékot tudjanak biztosítani. E nyomódúcokat az ügyesebb mesterek maguk faragták, vagy mintakészítő specialistával készítették el. A 18. századi, a barokk stílus jegyeit viselő darabok bravúros faragással, részleges kiegészítéssel készültek, és a drágább textiliák (brokátok, tapéták, hímzések) mintakincsét közvetítették olcsóbb kivitelben. A kiállítás kiemelkedő darabja egy treffe tarkázott asztalterítő, amelyet a soproni Boór Sámuel festőmester a leányának, Erzsébetnek a menyasszonyi kelengyéjébe készített 1839-ben.

Rövid írásom a Soproni Múzeum Néprajzi Gyűjteményének két tárgycsoportjáról kívánt ismertetést adni. A céhek tárgyi emlékei, bár a múzeumi gyűjteményekben való elhelyezésük körül néha ma is ütköznek a vélemények, sűrűn felbukkannak a néprajzi kutatásokban, hiszen a nem kézműves-foglalkozásokra (pl. halászat), vagy a fiatalok falurészek szerint szerveződő kortársi csoportjaira egyaránt hatással voltak. A céhes kézművesipar számos ága közül a kékfestés és a díszmúkovácsmunkák közül mutattam be azokat, amelyeket kiemelkedő művészi igénnyel készített hajdani mesterük.

CSISZÁR Attila

néprajzos muzeológus,
Soproni Múzeum

(Mestermű. Polgári életvilág és kézművesség a 19. század végi Sopronban, állandó kiállítás. Lenck-villa – Soproni Múzeum, Sopron)

1. Gráfik Imre: *Céhemlékek. A Néprajzi Múzeum Tárgykatalógusai 12.* Néprajzi Múzeum, Budapest, 2008, 6–7.
2. E bizonytalanságot jelzi, hogy az Iparművészeti Múzeum 1898-ban céhes tárgyakat adott át a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályának, a Néprajzi Múzeum elődjének. Lásd: Gráfik Imre: i. m. (l. 1. jegyzet), 29.
3. Dr. Bátky Zsigmond: *Útmutató néprajzi múzeumok szervezésére.* Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége, Budapest, 1906, 320.
4. Csiszár Attila: Bunker János Rajnárd és a Néprajzi Tár létrehozása. A Soproni Múzeum egykori néprajzi szobái. *Soproni Szemle*, 71. évf. (2017) 4. sz., 368–379.
5. E tárgygötyöket, hovatartozásuk eltérő megítélése folytán, a magyar múzeumok egy részében a történeti és az iparművészeti gyűjteményekben tartják nyilván.
6. Weiner Mihályné: *Önművesség. A magyar gyűjtemények legszebb óntárgyai.* Corvina, Budapest, 1971, 12–13.
7. Csupor István: *Céhes kerámiák. A Néprajzi Múzeum Tárgykatalógusai 7.* Néprajzi Múzeum, Budapest, 2010, 16.

Lapunk előző számában jelent meg a cikk első része (*Mestermű I. Polgári életvilág és kézművesség a megújult Lenck-villában Sopronban. 2022/3, 8–15.*), amiben Szlavkovszky Mariann mutatta be a Lenck-villa új állandó kiállítását.

A kis fekete ruha új szerepben

A NÉPHAGYOMÁNY ÉS A DIVAT KAPCSOLÓDÁSA A HAGYOMÁNYOK HÁZA PROJEKTJÉBEN

Az öltözködés – függetlenül a világban történő változásoktól – jelentős fontosságú minden nő életében. A népművészeti alkotók esetében pedig a ruházat az identitás és a kézművesség szeretetének egyik kifejezőeszköze.

Érdemes visszatekinteni a népművészet megújítási törekvéseinek eddigi történetére. A nemzeti identitás erősítését célzó 20. század eleji mozgalmak, a korabeli nőegyesületi tevékenységek, vagy egyes nemzetközi divattervező

egyéniségek magyar divatszalonokban tett látogatásai egymásra kölcsönösen ható folyamatként a „magyaros” divat fejlődését szolgálták. Talán ma is ösztönzően hatna a divatéletre olyan tervezők tevékenysége, mint az 1911. őszi európai turnéja során Magyarországra látogató „influencer” francia divattervező, Paul Poiret,¹ vagy a két világháború között Mezőkövesdet és a Hortobágyot felkereső olasz származású, de Párizsban divatházat alapító

DANCSECS Diána: Tüszőből alkalmi kistáska

Diána DANCSECS: Formal purse from traditional Transylvanian broad belt 2021, marhabőr, szíronybőr

Fotó: Dusa Gábor

TÓTH Boglárka: Vertcsipke díszítéses kötény-öv és karpánt szett

Boglárka TÓTH: Apron belt and arm-band set with bobbin-lace ornamentation | 2021, lenfonal

(modell: Gál Boglárka, a Hagyományok Háza múzeumpedagógusa)

Fotó: Dusa Gábor

KAMOCSEY Judit – TURÓS Éva – NAGY Gyöngyi: Sióagárdi bolero vert csipkével és sárközi gyöngyös nyaksi

Judit KAMOCSEY – Éva TURÓS – Gyöngyi NAGY: Bolero from Sióagárd with bobbin lace and bead necklace from Sárköz | 2021

Fotó: Dusa Gábor

Elsa Schiaparelli. Mindkettőjük tervezői munkásságát inspirálta a népviseletek varázslatos világa, magyaros ihletésű kollekcióik pedig visszahatottak a népművészetet felkaroló hazai divatéletre. A két világháború között a népművészet megújításában jelentős szerepet játszottak a különböző pályázatok, például Zsindelyné Tüdös Klára – a magyaros öltözködés nagymestere – és a Magyar Öltözködési Mozgalom Országos Bizottsága felhívása, ami több fiatal tervező elindulását segítette.² Az 1950-es évek óta a népi iparművészeti minősítő tevékenység, valamint a népművészeti intézmények, szakmai szervezetek által kiírt pályázatok, kiállítások alakítják az ilyen irányú értékörzést és tárgymegújítást. A Hagyományok Háza „Kis fekete” pályázati projektje is ezekre a törekvésekre reflektál. Itt a kis fekete ruhát használjuk alapruhaként, amihez hagyományos, Kárpát-medencei népi tárgykultúrából inspirált kortárs népművészeti öltözkiegészítőket társítunk.

A projekt története 2017-re nyúlik vissza, amikor a Hagyományok Háza Magyar Népi Iparművészeti Múzeumának Nyitott Műhelyében egy kézművesekből

és népi iparművész alkotókból álló csapatban felmerült egy közös kollekció létrehozásának gondolata. A tizennégy mesterember sokszínűségének bemutatása, szerteágazó tudásának egységgé kovácsolása kezdetben sok fejtörést okozott. Több közös megbeszélés után a projekt vezetőjeként tettem javaslatot arra, hogy a kollekció alapja legyen a fekete, és ehhez kapcsolódóan a kis fekete ruha. Az ötlet inspirálta a közösséget. Több hónapos munka után megszületett az első kollekció, amit Budapesten két helyen és Martonvásáron is bemutattunk. A hosszú távú közös munka egyik pozitív hozadéka a különböző mesterségterületek és mesterek összekapcsolása volt. Szövő és gyöngyfűző (Kamocsay Judit és Nagy Gyöngyi), hímző és szövő (Rózsa Erika és Detre Mikolt), gyöngyfűző és bőrműves (Fehér Anna és Kelemen Eszter Klára) közös alkotásaiban ötvöződött a magas színvonalú technikai tudás. A belső kezdeményezés már abban az évben sikeres volt, és hamarosan egyre népszerűbbé vált.

A Nyitott Műhely öt éves fennállásakor, a legnépszerűbb programjainkat gondoltuk újra, ezért 2020-ban pályázattal nyitottuk meg a lehetőséget annak, hogy szélesebb alkotói

Kalotaszegi Barangoló: Ékszerszett | Roamers of Kalotaszeg: Set of jewels 2021, velűrbőr, bőr, vetex, négyzetrácsos háló, gyöngyfűző cérna, telt üveggyöngyök, csiszolt gyöngyök, pamutfonal (modell: Varga Veronika népzeneész)

Fotó: Dusa Gábor

TORBA Ildikó – DUKÁT Judit: Szűrrátétes, gyöngyös fekete ruha a 2020.

évi Kis fekete kollekcióból | Ildikó TORBA – Judit DUKÁT: Black dress with appliqué ornament and beading from 'The Little Black' collection of 2020

Fotó: Dusa Gábor

kör csatlakozhasson a népi tárgykultúra ilyen formában történő megújításához. A pandémia alatti hosszas bezártság, a programok hiánya, az ezekből következő fokozottabb megmutatkozási igény is közrejátszott abban, hogy sikerült megszólítani más művészeti területeken tevékenykedőket is, például a Kézimunka Akadémia szalonmunkát végző tervezőit. A pályázat a népi iparművészet alkotóit és a szalonmunkát végző tervezőket több közös ponton is összekapcsolta. Elismerték egymás magas minőségű szakmai tudását, emellett hasonlóságot találtak a befektetett munka mennyiségében és az egyedi darabok létrehozásának igényében és igényességében is.

2021-ben az előző év sikerei által motiválva újra pályázatot hirdettünk. Itt nagy hangsúlyt helyeztünk a pályázat szakmai tartalmának előkészítésére. Ezzel újabb kihívás elé állítottuk a népi kézműves-tárgykultúra művelőit. Egy tervezési feladatnak megfelelően határoztuk meg a kiindulási alapot: a Magyar Állami Népi Együttes fennállásának 70 éves jubileumi alkalmához kapcsolódóan, a jelmeztárból választottunk eredeti népviseleti darabokat. A felkészülést előadássorozattal támogattuk, amelyre előadóinkat különböző szakterületekről választottuk ki (néprajz, divattörténet, tervezés, viseletkészítés).

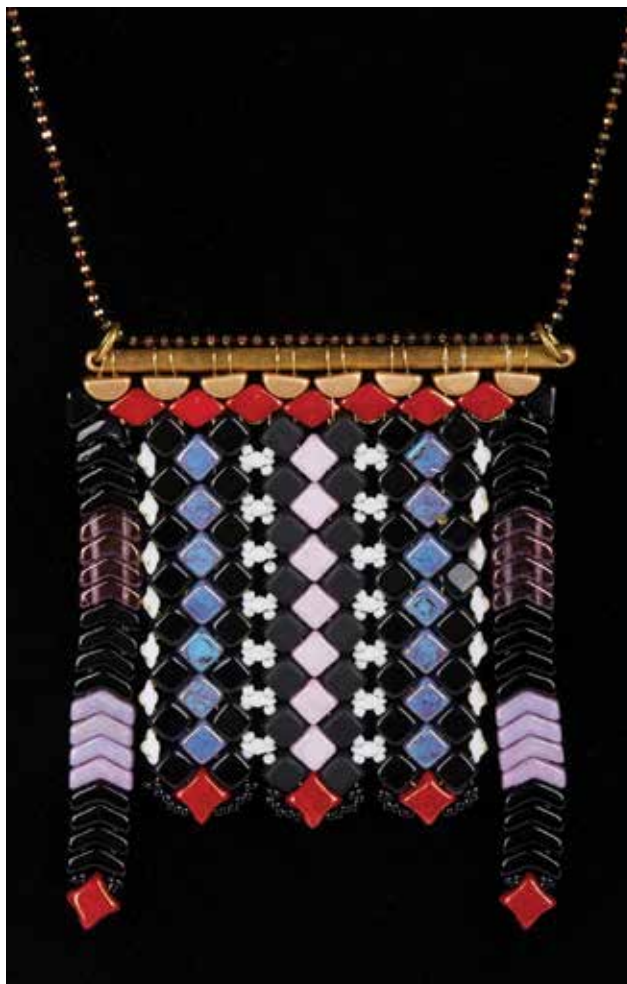
Annak ellenére, hogy a kiinduló témát a szokásosnál jobban szűkítettük, a pályázatra közel száz kreatív alkotás érkezett. A zsűrizésen két iparművész és három kézműves szakember vett részt, akik a népi iparművészeti minősítés szempontrendszerét vették alapul. Kevés vitás darabot találtunk, viszont akadt olyan tárgy, amelynek megítélésében élesen elvált a kézművesi és az iparművészi szemlélet, például egy sujtásos műanyag gyöngyökből készült harsány ékszer a kézművesek giccsesnek és eltűzottnak, míg az iparművészek egyedinek és figyelemfelkeltőnek találtak.

A projekt fő attrakciója és csúcspontja a 2021 szeptemberében megrendezett divatbemutató volt. Nemes Szilvia néptáncos koreográfus rendezésében a pályázati munkákat egy újabb kontextusba helyezve a divatbemutató divatszínházzá alakult. Az alkotások részei lettek egy olyan produkciónak, amelyben az ismeretterjesztés – az eredeti viseletdarabok bemutatása és a kis fekete divattörténeti aspektusa – mellett kibontakozott egy történet is a női sokszínűségről. Az Ötödik Évszak együttes³ kortárs népzenei feldolgozásai és francia sanzonjai, a képzett néptáncos manökenek, a kávéházi hangulatot idéző berendezés és meglepetésként (a manökenként is közreműködő népzene) Varga Veronika nagybögös szólója elvarázsolták a közönséget.⁴

A 2021-es évet egy összegző kerekasztal-beszélgetéssel zártuk, ahol válaszokat kerestünk a népművészeti tárgykultúra megújításával, színtereivel, lehetőségeivel kapcsolatban felmerült kérdésekre.⁵ A pályamunkákat egy

tervdokumentációkkal kiegészített katalógusban mutatuk be, az inspirációként szolgáló eredeti népviseleti darabokkal együtt.⁶

Az alkotások elemzésénél szembevetendő minőség a mesterség iránti elhivatottság. Ez eredményezi azt, hogy legtöbb esetben az alkotó az eredeti motívumokat más technikába ülteti át. Pálné Oswald Éva gyöngyfűző és Szlávecz Lilla bőrműves a szálán varrott gyimesi ing hímzett geometrikus motívumegységeit konvertálta át a mérai kötényeknél használt gyöngyszövés technikájával bőrrel kombinált harmonikus ékszerszetté. Hunnia csipketechnikával ültette át a sióagárdi hímzéseket kézi szövésű stólába Kamocsay Judit szövő és Turós Istvánné csipkekészítő. Itt a zöld különböző árnyalatait használták. A sötétebb zöld „csáncsált pöttyök” szerepe az, hogy a figyelmet a csipkeujjra irányítsák. A szövés és a csipkerész összeillesztéséhez az alkotók spanyol aszúrtechnikát használtak. A csipke ujjrészen történő használata jól átgondolt megoldás. A legtöbb alkotásnál az inspirációs darab eredeti funkciója eltűnik, csak néhány esetben, gyakran csak egyes elemeiben marad meg. Tóth

NAGY Gyöngyi: Melldísz | Gyöngyi NAGY: Pectoral ornament
2021, üvegyöngy, fémpálca, ékszerlánc, bőr
Fotó: Dusa Gábor

Boglárka csipkeshatár és Székely Ágota nemez kollekciója az eredeti kalotaszegi kötény imitációja, Szélyes-Szluha Brigitta fodordíszes kalapja a fejdíszekre reflektál. Érdekes, hogy az inspirációs darabok közül milyen nagy arányban dolgozták fel a kalotaszegi kötényt, ennek egyik kiemelkedő csoportmunkája a Kalotaszegi Barangolók (Molnár Anett, Farkasné Jeszenszky Anita, Dukát Judit, Rajna-Pauer Edit, Komjáti Zoltánné, Borbásné Budai Valéria, Vargáné Papp Júlia, Szalai-Szabó Anna, Jeszenszky Lajosné, Sári Diána, Kardosné Faragó Edit, Szabó-Bakondi Dóra) szettje – feltehetőleg a viseletdarab és tájegység technikai gazdagsága miatt –, valamint a gyimesi szálán varrott inget, geometrikus fekete-fehér mintája és modern hatása miatt. Felmerül a kérdés, hogy az anyag, forma, funkció, szín, technika együtteséből mennyi elemet kell vagy lehet megtartani. Jó példa a hagyományos elemek maximális megőrzésére Dancsecs Diána szírozott bőr borítéktáskája, aki az erdélyi széles övet, a tüszőt dolgozta fel a technika, motívum, szín, anyag megtartásával.

Az alkotói szabadság adta teljes körű átfogalmazás eklatáns példái Nagy Gyöngyi népi iparművész forma-

gyöngyös ékszerei. Az alkotó a gyimesi bundát díszítő hímzések hangulatát és formavilágát vette alapul, és tervezte át ékszer formájába. Kétlyukú négyzet és háromszög formájú üveggyöngyökkel alakította ki az eredeti hímzés ritmikáját. Ennek kapcsán felmerülnek a 2022-es *Konstrukció, Rekonstrukció, Adaptáció* alkalmazott néprajzi konferencián is megfogalmazott kérdések: mennyire érdemes teljesen átértelmezni az autentikus darabokat annak érdekében, hogy modern öltözetkiegészítők, viseletek készüljenek? Hol van az elkészült kortárs népi iparművészeti viseleteknek helye a mai öltözködésben?⁷

Az előző év tapasztalatai rávilágítottak arra, hogy a „Kis fekete”-pályázat a konkrét tárgyi, művészi eredményeken túl, fontos elméleti kérdéseket is felvet, eddig kevésbé kutatott területekre irányítva a figyelmet. A 2022-es év témája: „Életre kelt gyűjtemények”, ahol a két múzeumi gyűjteményben (az erdélyi Kallós Zoltán Néprajzi Gyűjtemény – Kallós Zoltán Alapítvány, Válaszút) és a Magyar Népi Iparművészeti Múzeum – Hagyományok Háza, Budapest) rejtőző kincsekre fókuszálunk.⁸

A projekt hosszú távú célja az értékörzés a hagyományból építkező viseletek, helyi alkotók és kézművestechnikák népszerűsítésével a minőségi, generációkon át továbbadható tárgyak alkotásával. Mindezzel egyidejűleg a fenntartható divathoz is hozzájárulva reflektálunk a környezetvédelem jelenlegi problémáira. Nőként így teremtünk értéket a 21. század globális társadalmi változásai közepette.

FARKAS Réka

projektvezető, Hagyományok Háza,
Kis fekete projekt és pályázat

PÁLNÉ OSVALD Éva – SZLÁVECZ Lilla: Gyöngy-bőr kiegészítő kollekció a „Kis fekete”-hez | Éva PÁL OSVALD – Lilla SZLÁVECZ:

Bead and leather accessories to 'The Little Black One'

2021, marhabőr (vegyes cserzésű), kásagyöngyök

(modell: Mundrusz Anett, a Hagyományok Háza munkatársa)

Fotó: Dusa Gábor

1. Mészáros Zsolt: A divattervező látogatása – Paul Poirer Budapesten (1911). *Újkor.hu*, 2017-04-28. <https://ujkor.hu/content/a-divattervezo-latogatasa-paul-poirer-budapest-1911> (Hozzáférés: 2022. március 22.)

2. Bagyinszky Marianna: Pesti „magyaros” divat a két világháború között. *Honismeret*, 39. évf. (2011) 3. sz., 61–63.

3. A bemutatott ruhákhoz – melyek a népművészeti örökséget ötvözik a mai divattal és a klasszikus francia kis feketével – tökéletesen passzolt a zene. A zenekar énekesnője, a magyar–francia származású Izabella Caussanel egyszerre van otthon e kultúrákban, a vezető legifjabb Csoóri Sándor („Südi”) pedig édesapjához hasonlóan a tökéletesen elsajátított autentikus népzenei stílust eredményesen ötvözi a modern formákkal.

4. A divatbemutató egy részlete megtekinthető: <https://www.youtube.com/watch?v=p2lfWRM1Roo>

5. A teljes beszélgetés megtekinthető: <https://www.youtube.com/watch?v=z54L8RDG4OU> (Hozzáférés: 2022. március 12.) Ezúton köszönöm az említett eseményen is részt vevő Czingel Szilvia és Juhász Katalin szakmai segítségét.

6. A katalógus online is megtekinthető a Hagyományok Háza weboldalon: <https://hagyomanyokhaza.hu/hu/kisfekete2021katalogus> (Hozzáférés: 2022. március 11.)

7. A konferencia programját lásd: <https://hagyomanyokhaza.hu/hu/program/konstrukcio-rekonstrukcio-adaptacio-alkalmazott-neprajzi-konferencia> (Hozzáférés: 2022. március 17.)

8. A „Kis fekete”-projekt 2022-es pályázati felhívása: <https://www.hagyomanyokhaza.online/kisfekete2022> (Hozzáférés: 2022. március 17.)

A képeket köszönjük a Hagyományok Házának.

Egy hiánypótló kezdeményezés II.

A KÉZMŰVESSÉG ÜNNEPE A HOMO FABER EVENTEN

Lenyűgöző méretű és komplexitású eseménysorozattal hívta fel a figyelmet a kézművesség hagyományainak fontosságára a svájci székhelyű Michelangelo Alapítvány a közelmúltban. A Richemont luxusholding tulajdonában álló alapítvány, melynek elsődleges célja a különböző kézműveshagyományok tovább élésének elősegítése, e szakmák megismertetése a nagyközönséggel, valamint a tudásmegosztás, a Homo Faber projekt keretein belül szervezett háromhetes, rendkívül szerteágazó eseménysorozatot Velencében.

Az előző lapszámban részletesen bemutatott Homo Faber projekt legnagyobb vállalkozása kétségkívül a

weboldal gigantikus adatbázisát életre keltő Homo Faber Event. A programot lekicsinylő lenne a 'kiállítás' szóval illetni – sokkal inkább a kézművességet ünneplő, számos programtípust és műfajt felsorakoztató fesztivál ez, melyen túlzás nélkül napokat tölthet el a lelkes érdeklődő, és ahol mindenki megtalálja az őt leginkább megfogó szakterületek legkülönlegesebb képviselőit.

A Homo Faber Event központi helyszíne Velencében, a Giorgio Cini művészeti alapítvány székhelyén, a San Giorgio Maggiore-szigeten kapott helyet. Egy tágas, parkos területen, egy valahai kolostor falai között és kertjében tizenöt különböző kiállítást hoztak létre a Homo Faber

Charles KAISIN: Origami for Life, installáció | Charles KAISIN: Origami for Life, installation
2022, újrahasznosított papír, pamut, acélkeret, nagy gömb: 320x300x300 cm; kis gömb: 320x200x200 cm
Fotó: Simone Padovani – Michelangelo Foundation

kurátorai, illetve a Michelangelo Alapítvány munkatársai. A kiállítások mindegyike különböző vetületben és megközelítésben mutatta be Európa és az idei díszvendég ország, Japán legkülönlegesebb kézműveshagyományait. Egyes tárlatok az azonos alapanyag (például papír vagy porcelán) köré szerveződtek, mások lazább tematikai összefüggésben vagy kifejezetten absztrakt módon, konceptuális művészeti installációba illesztve vizsgálták a kézművesség szerepét, fontosságát és jelentőségét napjainkban. Az egyes kiállítások összeállítására világhírű szakembereket kért fel a Michelangelo Alapítvány. A kurátorok között szerepeltek formatervező-világostárok, például Sebastian Herkner, Michele De Lucchi és Naoto Fukasawa (Fukaszava Naoto); múzeumigazgatók, mint Tokugo Uchida (Ucsida Tokugo), a japán Hakone Museum of Art direktora, David Caméo, aki korábban a sèvres-i porcelánmanufaktúrát, majd a párizsi Musée

des Arts Décoratifs-t irányította; vagy éppen a világszerte elismert divatszakember, Judith Clark; de Robert Wilson személyében a 20. század talán legismertebb avantgárd színházi látványtervezője, rendezője is jegyzett egy merőben konceptuális tárlatot.

Virágok és üveg

Blossoming Beauty címmel az üveg megmunkálásának sok évszázados hagyományaira és lehetőségeire kívánta felhívni a figyelmet a Michelangelo Foundation és a Venini közös kiállítása, melyet Sylvain Roca látványtervezővel

Mantas PETRUŠKEVIČIUS kompozíciója az általa tervezett, a Venini által gyártott vázához | Composition by Mantas PETRUŠKEVIČIUS for the vase he designed and Venini produced

A váza: 2022, fújt üveg, melegen felrakott díszítéssel

Fotó: Simone Padovani – Michelangelo Foundation

Jessica JUE: Balance | Jessica JUE: Balance

2016, ezüst, aranyozva, 17x18x10 cm

Fotó: Lola Moser – Michelangelo Foundation

Juho KÖNKKÖLÄ: Spearman | Juho KÖNKKÖLÄ: Spearman

2021, Wenzhou rizspapír, origami, 16x18x19 cm

Fotó: Alessandra Chemollo – Michelangelo Foundation

együttműködésben készítettek el. A Murano szigetén működő Venini tíz, világszerte elismert úgynevezett flower designert kért fel arra, hogy egyedi virágcsokrot és ahhoz vázát tervezzenek – az utóbbiakat a Venini munkatársai alkották meg, ősi technikák segítségével. A létrejött művek mindegyike a megszokott váza-virág kombinációktól igen távol álló kompozíció volt: fejjel lefelé csüngő tulipánfejek, vadul burjánzó rózsahalmok, a növények egyébként gyakran mellőzött szárait az alkotás középpontjába helyező darabok egyaránt megtalálhatóak voltak a kiállításon, melyet drámai videóinstalláció, sajátos zenei aláfestés és természetesen valódi illatorgia egészített ki.

Az örök papír

A *Magnae Chartae* kiállítás a papírnak mint rendkívül sokoldalú alapanyagnak és médiumnak a legköltőibb kortárs interpretációit mutatta be, Michele de Lucchi formatervező válogatásában. Egy olyan világban, amelyet egyre inkább a technológia és a gépek uralnak, ez az intim és visszafogott kiállítás a papír fontosságát ünnepelte – azét a finom és szerény anyagét, amely a mai napig különleges jelentőséggel bír az emberek számára, és ami törekenysége ellenére mégis képes évezredekig fennmaradni. Papírmásé tálakat mutatott be a kiállításon a svéd Cecilia Levy,

egyetlen papírlapból készült, hihetetlenül részletgazdag origami-katonákat láthattunk a finn Juho Könkkölä megfogalmazásában, és kiemelkedő plasztikussággal fogalmazta meg a papírban rejlő összes csodát és lehetőséget a svájci Marc Schweizer, aki egy miniatűr vésővel alakította ki rendkívül részletgazdag és összetett papírképei végső formáját. A *Magnae Chartae* kiállításához élménysarok is tartozott, ahol a Montblanc vésnökei azt mutatták be, hogy a híres töltőtoll-manufaktúrában hogyan készülnek kézzel, egyenként a precíz tollfejek, melyeket egyéni írásmódunk, tolltartási szokásaink és más jellegzetességek alapján akár teljesen testre is szabnak nekünk – ékszerészi pontossággal és mives részletekkel.

21. századi porcelánok

A *Porcelain Virtuosity* tárlatnak az épületkomplexum 17. századi könyvtára adott helyet. David Caméo és Frédéric Bodet kurátorok itt szándékosan olyan művészekre helyezték a hangsúlyt, akik kifejezetten kortárs kontextusba emelik a porcelán műfaját. Egyedien díszített porceláncsompékből állított össze szekrényt például a híres brazil designerduó, Fernando és Humberto Campana. A rokokó nippek részletgazdagságát ötvözte frivol, rocksztáros attitűddel Chris Antemann

Chris ANTEMANN: Blue Dinner Party | Chris ANTEMANN: Blue Dinner Party | 2015, porcelán, 38x74x40 cm

Fotó: Simone Padovani – Michelangelo Foundation

sokszereplős porcelán-jeleneteiben. Katsuyo Aoki (Aoki Kacujo) csipkézett koponyaszobrokat mutatott be, Grégoire Scalabre pedig egy monumentális alkotással, a *The Ultimate Metamorphosis of Thetis*-szel képviselte a konceptuális porcelánművészetet – műve, ez a két méter magas szobor nem kevesebb mint hatvanezer apró kerámiavázából áll, melyeket a művész egyenként formázott és mázazott meg, mégpedig kizárólag a sèvres-i porcelánmanufaktúra színeit használva. A sűrűn egymás mellé ragasztott vázácskák összképe egy tenger alatti képződményre emlékeztet – egy olyan nagy vázára, amit teljesen elleptek a csigaházak, ezáltal is játszva az emlékezet, a múlt, a szépség univerzális fogalmaival.

Amikor a minta a főszereplő

Merőben más megközelítést képvisel a világ egyik legfoglalkoztatottabb formatervezője, Sebastian Herkner által létrehozott tárlat. A *Pattern of Crafts* nem egy alapanyag vagy művészeti ág köré épül, hanem egy bizonyos mintázat – a szigeten található San Giorgio-templom előtti tér padlózata – különböző interpretációit mutatta be, több tucat különböző szakágban tevékenykedő kézműves alkotásán keresztül. A patinás olasz textilmanufaktúra, a Rubelli szemet gyönyörködtető kárpiton jelenítette meg az egyedi mintát, Fernando Belso egyedi szőtttest készített belőle, Francisco Carrera Iglesias részletgazdag, aranyszálalás hímzéscsodává alakította azt, de nem maradt

Robert WILSON WAITING with peace and darkness című kiállítása (részlet) | Robert WILSON's exhibition WAITING with peace and darkness (detail)
Homo Faber Event, 2022, Venice

Fotó: Alessandra Chemollo – Michelangelo Foundation

◀ A Blossoming Beauty kiállítás részlete | Detail of the Blossoming Beauty exhibition | Homo Faber Event, 2022, Venice

Fotó: Simone Padovani – Michelangelo Foundation

ki a válogatásból a patinás velencei mozaikmanufaktúra, az Orsoni Venezia 1888 sem, amely a város legendás mozaikművészetének legszebb hagyományait ötvözte a Herkner által választott motívummal. E tárlat legkülönlegesebb darabja azonban kétségkívül Julien Feller alkotása volt, aki egyetlen tömörfa-darabból, hónapokig tartó, kitartó munkával faragta ki az egymásba fonódó négyzeteket, ezáltal egy olyan könnyed, csipkeszerű szövetet hozva létre, ami túlzás nélkül a Homo Faber Event egyik legkülönlegesebb alkotása volt.

Színpadi látvány

A hagyományos kézműves-kiállításoktól igen távoli megfogalmazásban, már-már konceptuális művészeti vízióként valósult meg a világhírű látványtervező és rendező, Robert Wilson kiállítása. Wilson az egykori kolostor kertjében egy, a harmincas években épült műugrómedencében hozott létre egy olyan immerzív installációt, ami a kézművesség és a színház kapcsolatát taglalja. A *WAITING with peace and darkness* kiállítás egy 1993-ban, Wilson által a párizsi Opera számára színpadra vitt előadásnak, Puccini *Pillangókisasszony*ának háttérbe enged intim betekintést. Wilson, akire saját bevallása szerint felmérhetetlenül nagy hatással volt a japán színházművészet és a helyi kézműveshagyományok, egyedi videóinstallációk, eredeti kosztümök, saját tintafestményei és különböző japán kézműves és képzőművészeti alkotások egymás mellé helyezésével adott képet egy színpadi látványterv megszületésének különböző fázisairól és az alkotási folyamat misztikumáról.

KARSAI Zsófia: A változás állandósága
Zsófia KARSAI: The permanence of change
2019, színezett samottos agyag, engobe, 34x30x10 cm
Fotó: Karsai Zsófia

Csodák csarnoka

Mintegy százötven alkotást mutatott be a *Next of Europe* kiállítás, egy igazi Wunderkammer, mely nem kevesebbre volt hivatott, mint hogy a kontinens kézműveseinek sokszínűségét demonstrálja – a finom és elegáns filc-kalapokat készítő, belga Pierre-Louis Graizontól a műanyag-hulladékot egyedi maszkokká nemesítő, orosz Dimitri Shabalinig (Dmitrij Sabalin), a szlovák gombkötő Eduard Rosáig, a tradicionális és személyre szabott baszk sítábotokat készítő Ainciart Bergaráig, a muranói üveghulladékot műgyantába záró és ezáltal azt szekrényajtóvá nemesítő, olasz Emanuela Crottiig. E kiállítás büszkélkedhet az egyetlen magyar vonatkozással is a Homo Faber Event kapcsán: itt állították ki a Ferenczy Noémi-díjas Karsai Zsófia keramikumművész egyik alkotását, *A változás állandóságát*, mely egyszerű, puritán formáival és erősen konceptuális mondanivalójával emelkedett ki a tárgyak rengetegéből. A *Next of Europe*-on a kiállításnak teret adó polcrendszer között emellett több tucat kézművessel adódott lehetőség a találkozásra: a hatalmas terem közepén alkotó bőrdíszművesek, ékszerészek, bábukészítők és más szakemberek örömmel és készségesen mutatták be szakmaik rejtelseit a közönségnek.

Bernardaud – CAMPANA Brothers: Fauna Brasilis, alacsony szekrény
Bernardaud – CAMPANA Brothers: Fauna Brasilis, short cabinet
2021, porcelán, fa, 167,9x77,8x47,5 cm
Fotó: Simone Padovani – Michelangelo Foundation

Franck BENITO: No. 41, Star Bonbonniere 'Marie Antoinette'
 Franck BENITO: No. 41, Star Bonbonniere 'Marie Antoinette'
 1965, kristály, 38 x Ø 26 cm
 Fotó: Simone Padovani – Michelangelo Foundation

Francisco CARRERA IGLESIAS (Paquili) munkája a Pattern of Crafts kiállításon | Work of Francisco CARRERA IGLESIAS (Paquili) at the Patterns of Crafts show | 2022, aranyozás, karton, flitter, hímzés, 45x45 cm
 Fotó: Simone Padovani – Michelangelo Foundation

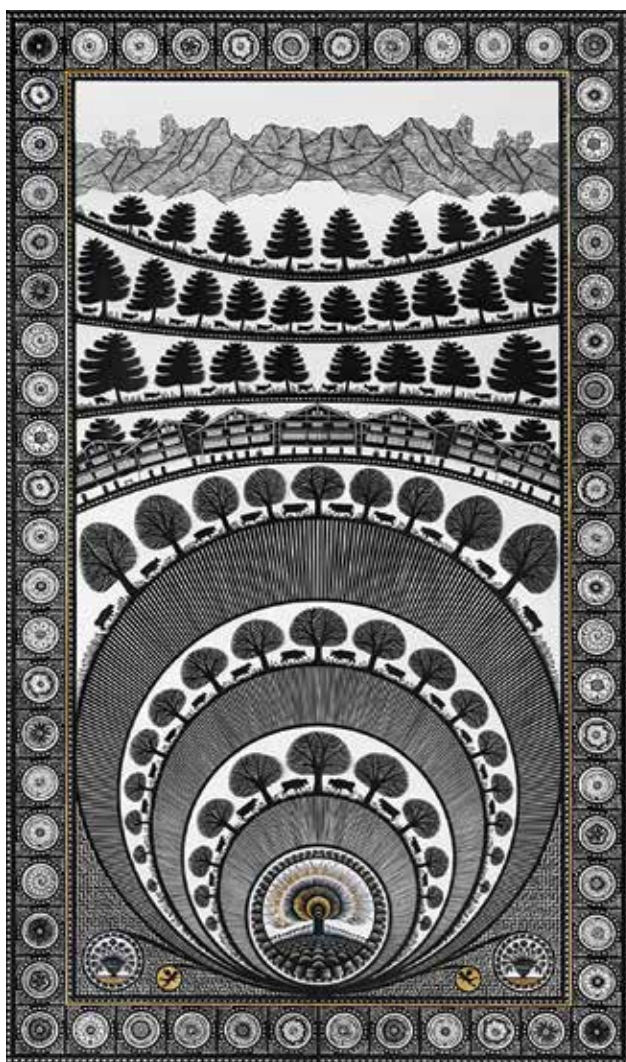
Isao ONISHI (Onisi Iszao): Tányér | Isao ONISHI: Plate
 2011, fa, urusi-lakk, Ø 37 cm
 Fotó: Gerald Le Van-Chau

Julien FELLER munkája (részlet) a Pattern of Crafts kiállításon | Julien FELLER's work (detail) at the Patterns of Crafts show
 2021, fa, aranyozás, a teljes mű: 45x45x5 cm
 Fotó: Simone Padovani – Michelangelo Foundation

◀ **Dimitri SHABALIN (Dmitrij Sabalin): Maszk**
 Dimitri SHABALIN: Mask
 2021, talált tárgyak, vegyes technika, 35x22x13 cm
 Fotó: PA Gallery

Marc SCHWEIZER: Bergdorf
 Marc SCHWEIZER: Bergdorf
 2018, kartonpapír, 92x53 cm
 Fotó: Marc Schweizer

Simone CRESTANI: Glass bonsai 2021 #05
 Simone CRESTANI: Glass bonsai 2021 #05
 2021, üveg, 56x40x30 cm
 Fotó: Simone Padovani – Michelangelo Foundation

Noboru FUJINUMA (Fudzsinuma Noboru): Drifting Mind, vesszőkosár
 Noboru FUJINUMA: Drifting Mind, wicker basket
 2004, bambusz, 29x48x13 cm
 Fotó: MOA Museum of Art

A Next of Europe kiállítás részlete, középen Vanessa BARRAGÃO Full Moon című munkája | Detail of the Next of Europe show, in the middle: Vanessa BARRAGÃO's Full Moon | Homo Faber Event, 2022, Venice
Fotó: Ginevra Formentini – Michelangelo Foundation

A Porcelain Virtuosity kiállítás részlete, középen Grégoire SCALABRE The Ultimate Metamorphosis of Thetis című műve
Detail of the Porcelain Virtuosity exhibition, in the middle: Grégoire SCALABRE's The Ultimate Metamorphosis of Thetis
Homo Faber Event, 2022, Venice
Fotó: Alessandra Chemollo – Michelangelo Foundation

Luxusipar közelről

A luxusdivatipar kulisszatitkaiba leshettek be a látogatók a *Details: Genealogies of Ornament* kiállításon, melyet a neves kurátor, Judith Clark állított össze. Itt a kiállított tárgyaknál jóval fontosabb szerepet játszottak maguk a jelen lévő kézművesek, akiket testközelből figyelhetek meg munka közben az érdeklődők. A tárlaton, ahol olyan világhírű luxusmárkák szerepeltek, mint a Cartier, a Schiaparelli, az Alaïa, a Chloé, a Piaget vagy a Van Cleef & Arpels, a divat-, ékszer- és órakészítés legfinomabb folyamatait kísérhettük végig. Az A. Lange & Söhne patinás óragyártó manufaktúra vésnöke mikroszkópon keresztül kanyarította rá egy karóra nagymutatójára a márka egyedi cirádáit; a Buccellati ezüstművesei a látogatók szeme előtt kalapálták a kívánt formára az eléjük tett fémlapot, a Dolce & Gabbana szabója gyönyörű olaszszággal magyarázta el, melyik apró öltés miben különbözik a másiktól; az Hermès képviselője az úgynevezett velours au sabre technikával ismertette meg a jelenlévőket, és így tovább – kétségkívül maradandó és felejthetetlen élményekkel megajándékozva azt, aki ellátogatott a kiállításra.

Az Hermès cég munkatársának bemutatója a *Details: Genealogies of Ornament* című kiállításon | A member of the Hermès firm demonstrating at the *Details: Genealogies of Ornament* show
Homo Faber Event, 2022, Velence
Fotó: Lola Moser – Michelangelo Foundation

A Dolce & Gabbana cég munkatársa bemutatót tart a *Details: Genealogies of Ornament* című kiállításon | An artisan of Dolce & Gabbana demonstrating at the *Details: Genealogies of Ornament* show
Homo Faber Event, 2022, Velence
Fotó: Lola Moser – Michelangelo Foundation

A Homo Faber Event esetében egyébként is az „élmény” a kulcsszó: a statikus, de minden esetben befogadható méretű és komplexitású kiállítások mellett több tucat egyedi eseménnyel is várták az érdeklődőket egész áprilisban. A különböző tárlatokon mesterségük rejtelmait bemutató kézművesek mellett a látogatók részt vehettek például hagyományos japán ikebana-készítésen vagy teaszertartáson. Több előadás és konferencia szólt a szakmai közönségnek is, a városban pedig több tucat műhely, manufaktúra, gyár nyitotta meg kapuit – a több száz éves gondolkészítőtől a szitanyomó műhelyig, aranyművesekig, üvegfúvókig, csipkeverőkig, mozaikkészítőkhöz, aranyozókig –, minde mellett pedig szerveztek tematikus vezetett túrákat és workshopokat is. A Homo Faber Event a hagyományos passzív, illetve az interakcióra épülő, modern kiállítások egy olyan hibrid, rendkívül sokrétű, többféle síkon is értelmezhető, megélhető és élvezhető verzióját mutatta be, amelyre talán még nem volt példa az iparművészet történetében. A program zajos sikerét látva joggal bízhatunk abban, hogy ez az egyedi megközelítés segített elérni a Michelangelo Foundation által kitűzött célt: felhívni a figyelmet a kézművesség és az iparművészet pótolhatatlan tudáskincsére, mely évszázadok óta gazdagítja az emberiséget, és amely, reméljük, még igen sokáig velünk marad.

OSVÁRT Judit

a Homo Faber
budapesti nagykövete

(Homo Faber Event. Olaszország, Velence, Fondazione Giorgio Cini, 2022. április 10. – május 1.)

A cikk első része az előző lapszámunkban jelent meg (*Egy hiánypótló kezdeményezés I. A Homo Faber. 2022/3, 49–53.*).

A „sankló”

A TATAI ESTERHÁZY-KASTÉLY KINCSEI

Szilágyi Andrásnak a nevezetes Esterházy-kincstárról írott könyvéhez¹ annak idején Esterházy Péter írt előszót. Az író akkor az augsburgi gyömbértartó tartotta bűvöletben, a múltból felbukkanó, ódon tárgyak beszédes mesevilágának varázslatában. Néhány évvel később aztán Esterházy megírta *Harmonia celestis* című családrejényét, tárgyakat és történeteket szöve bele a szőnyegként legördülő mesébe. Itt emlékezik vissza az író egy antik

bútordarabra. „(Volt otthon egy kínai mintás, hát meg nem mondanám micsoda, secrétaire-szerűség, kisebb fiókos szekrény – egyszer a spanyol királyi udvarban láttam hasonlót, föl is kiáltottam, hogy én ezt ismerem!, nem nagyon értették –, azt nevezték szüleink *sanklónak*. Ezen sokat röhincselünk, hogy milyen hülye név, de mi is így neveztük. Nem volt szabad hozzáérni. Titokban persze fogdostuk. Vakost játszottunk. Csukott szemmel

A tatai Esterházy-kastély emeleti teremsorának enfilade-ja, az előtérben a grófnő kishálója.

A kályhafülkében a kínai kabinetszekrény, a „sankló” látható | Upstairs enfilade of the Esterházy castle in Tata, in front the countess's small salon.

The 'chanclos', the Chinese secrétaire can be seen in the stove recess

Fotó: Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. (NÖF)

simogattuk, követtük a domborodó ábrákat, kínai életkép, pagoda, fák, madarak, meg oldalt a széles, sárga pántokat. Vagy rézből voltak, vagy aranyból. Szerintünk aranyból.)”² Az említett „sankló” Esterházy Péter szépanyjái, Roisin márkinőé volt, aki Chanclos de Bretz grófnőtől örökölte – a bútor tehát az idős grófnő nevét őrzi.³ A családtörténet számai a tárgyak köré fonódnak, és életre keltik azokat. Így van ez a „sankló” esetében is. Annál is inkább, mert a fiókos szekrény ma is megvan, és micsoda szerencse, a tatai kastély kiállítóterében látható.

Hogy került ez a szép bútor Tatára? És egyáltalán: hogy került elő annyi kincs, berendezési tárgy, festmény, amely meg tudta tölteni a kastély két szintjének termeit?

A tatai Esterházy-kastély toaletszobájának részlete
Toilet chamber of the Esterházy castle in Tata (detail)
Fotó: NÖF

Barokk szekrényóra Esterházy-címerrel a tatai Esterházy-kastélyban
Baroque bracket clock with the Esterházy coat of arms in the Esterházy castle in Tata | 18. század utolsó harmada (NÖF)
Fotó: NÖF

Az 1945-ben kirabolt, évtizedeken át kórházként használt kastély külső és belső felújítására, teljes körű restaurálására és élményt adó tartalommal való megtöltésére a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram adott lehetőséget. A tatai kastély a 19 főúri rezidencia közül elsőként készült el, 2021 tavaszától fogadja lenyűgözött látogatóit. Amikor a projekt évekkel korábban elindult, még álmodni sem lehetett arról, hogy műtárgyak sora fog előkerülni, és alapvetően megszabja a kastély berendezését, kiállításainak sorát. Hosszú út vezetett addig, míg a helyreállított terekben kontrasztosan modern, illetve replika bútorokkal megálmodott, elsősorban kiállításokat kínáló elképzelés módosult, és az antik enteriőr vette át a főszerepet: termek, szalonok, lakosztályok rekonstrukciójának elkészítésére nyílt lehetőség. Ma már ez az értékes berendezés jelenti a kastély fő vonzerejét.

A levéltárakban őrzött kastélyleltárak és az archív felvételek alapján fényűző enteriőr képe bontakozik ki. Az aulikus Esterházy család generációkon keresztül az udvar fényében sütkérezett, képmásai megörökítésére udvari

◀ Az Esterházy és a Lobkowitz családok címereivel ékes, intarziás asztallap a tatai Esterházy-kastély kiállításán. A bútor Esterházy Móric és Lobkowitz Polyxéna esküvője alkalmából készült 1854-ben
Table-top inlaid with the arms of the Esterházy and Lobkowitz families; on display in the Esterházy castle of Tata. The piece was made for the wedding of Móric Esterházy and Polyxéna Lobkowitz in 1854
Fotó: NÖF

művészek álltak szolgálatukra, a berendezési tárgyakat a legjobb mesterektől rendelték meg, hiszen – amint Esterházy Péter írja – „az Esterházyoknak már Miklós nádor óta Európa volt a játszóterük”, így kifinomult ízlésüknek megfelelően alakították környezetüket.

A tatai Esterházy-kastély kastélykápolnája a keleti torony földszintjén
Chapel on the ground floor of the eastern tower of the Esterházy castle in Tata
Fotó: NÖF

Az 1760–1770-es években épült, kétszintes kastély a vidéki rezidencia szerepét töltötte be a galántai és fraknoi gróf Esterházy család tatai ágának életében. A kastély építését a szentpétervári követi szolgálatából hazatérő Esterházy Miklós koronaőr határozta el, és a szeme előtt bizonyára a virágzó európai fővárosokban látott minták lebegtek. A Fellner Jakab által tervezett, nagyszerű kastély a gróf korai halála miatt nem valósult meg, utódai egy egyszerűbb terv megvalósítása mellett döntöttek. A kastély a vár melletti ingatlanon áll, egy kiterjedt tájkert (a tó és a tóparti erdők) ölében, míg egykori, kisebb franciakertjéből csak egy hányatott sorsú szökőkút-szobor maradt fenn. Ez a szobor is a projekt részeként támadt fel romjaiból, s így a nádas közt megbúvó Amphitrité most az újjászületett kastély emblémájaként köszön vissza a kastély tablóin, kiadványain.⁴

Az épület eredeti állapotában maradt fenn, történetének stációit nem az átépítések, hanem az uralkodói látogatások jelentik, amelyek I. Ferenc császár 1808-as és 1809-es Tatára érkezésével kezdődtek. Később Ferenc József több ízben is járt itt, hadgyakorlatok és falkavadászatok alkalmával. Kevesen tudják, hogy az utolsó magyar királyt, IV. Károlyt is a tatai kastélyban tartóztatták le 1921. október 24-én, innen vitték Tihanyba, majd Madeira szigetére.

A kastély mellékszárnyaival együtt tehát a 18. század utolsó harmadában, egy ütemben épült. Főépületének mérete és elrendezése áttekinthető, földszintjén és emeletén két-két nagyobb szalon kapott helyet, emellett

a földszinten a grófi, az emeleten a grófnői lakosztályt alakították ki. A díszudvart a kiszolgáló- és vendégszárny zárja le (ez utóbbi helyreállítása egy későbbi ütemben történt).

A díszes emeleti szalonok közül a legigényesebb kialakítású az úgynevezett nagyebédlő volt, amelyben a családi arcképgaléria kapott helyet. Ezt a termet az 1897-es, itt megrendezett császári hadgyakorlatra készülve neorokokó ízlésben alakították át, a korábban rózsás stukkókkal és faragványokkal ékes helyiséget a rózsaliget mellé egy aranyozott díszű, zöld faburkolatot is kapott, amelynek méret szerint szabott mezőiben az ősgaléria darabjait helyezték el. A több száz évet átfogó, arcképes családtörténetet újonnan faragott díszkeretek egységesítették. Az egykori nagyebédlő kórteremként vészelt át fél évszázadot. A restaurálás itt is csodát tett. Újjáéledt a mustrás parketta, amelyet a ráborított kátrányos linóleum alól sajnos csak részben sikerült megmenteni. Megújult a festett boiserie, és újjászületett a többször átázott mennyezeti stukkó. A sarkok kályhafülkéiben álló díszkályhákat már az Esterházy család idejében lebontották, csempéik töröttek és hiányosan vártak sorsuk beteljesülésére a kastély padlásán és a tatai Kuny Domokos Múzeum raktáraiban. Ebből a töredékes, rendezetlen anyagból született meg ide két szép, fehér mázas kályha, míg egy harmadik a földszintre került.⁵

Az ősgaléria portréi csak részben voltak fellelhetők,⁶ ennek ellenére sikerült az eredeti elrendezést követve, a család nagyjait és a birtokosok sorát bemutatva, hiteles festményekkel kitölteni a képek mezőit. A díszkeretek az archív felvételek alapján készültek el a faszobrász restaurátor műhelyében.⁷

Az emeleti szalonokból nyíló könyvtárszobájában teljes egészében megmaradt a mintegy négyezer antik könyvet

Istenszem. Intarzia a tatai Esterházy-kastélyban a kastélykápolna oltárának timpanonos oromzatán
God's eye. Intarsia in the tympanum of the altar in the chapel of the Esterházy castle in Tata
1806 (Magyar Nemzeti Múzeum – Semmelweis Orvostörténeti Múzeum)
Fotó: NÖF

A tatai Esterházy-kastély emeleti nagyebédlője az ősgaléria faburkolatba épített portréival és a díszkályhával

Upstairs dining-hall of the Esterházy castle in Tata, with portraits of the ancestors' gallery inserted in the wall panelling, and with ornamental stoves
Fotó: NÖF

A delfti csempével burkolt fürdőszoba a tatai Esterházy-kastélyban | Bathroom in the Esterházy castle in Tata covered with Delft tiles

Fotó: NÖF

befogadó könyvtár bútorzata (a könyveknek egyelőre nem bukkantunk a nyomára). Itt érdemes megjegyeznünk, hogy a kórházként működő épületben, ha lelakott, elhasznált állapotban is, de jórészt megmaradtak a fürlés, rózsafüzéres faragványú, spalettás ablakok, a kétszárnyú ajtók rézkilincseikkel, a linóleum alatt a parketták, a használaton kívüli kandallók, sőt még egy díszkálya is lábon állva érte meg a restaurálást. Ugyanígy csodával határos a fürdőszobák megmenekülése. A kastélyban a 20. század elején, Lobkowitz Anna Berta hercegnő kérésére készültek el a fürdőszobák, amelyek közül két szép fürdő az emeleten ma is látható. A grófnő fürdőszobája egy beszűkített, poligonális tér, ruskicai márványból faragott, kagylós mosdóval és ugyanilyen márványburkolattal. A gyermekszobákhoz tartozó fürdőt delfi csempe burkolja, benne – bár ezt a fürdőt használták a kórház betegek – megmaradt az eredeti angol porcelánmosdó és fürdőkád. A csempek és a szaniterek gondos restaurálása eltüntette a számos cső, furat és egyéb sérülés nyomát, s így a fajanszcsempék mintakincsét a maga mesebeli mivoltában csodálhatja a látogató.⁸

A betegek földszinti fürdőjét viszont az egykori kastélykápolnából alakították ki. A festett boltozatot

álmennyezettel takarták el, a falakat párkánymagasságig csempézték, az egykori pazar, műkincsekben tobzódó berendezés nyomtalanul eltűnt. A rekonstrukció során újra elkészültek az ólomüveg ablakok, amelyeket az archív felvételek tanúsága szerint a grófi pár összekapcsolt címeri díszítettek. Visszakerült az eredeti, 1806-ban Bécsben készült oltárkép, amely a kápolna tituláris szentjét (s egyben Esterházy gróf védőszentjét), Assisi Szent Ferencet ábrázolja. A Magyar Nemzeti Múzeum – Semmelweis Orvostörténeti Múzeum őrizte az oltárszekrényt, ezt az alul fiókos, felül szekrényes elrendezésű pompás műasztalosremeket topolyaborítással, aranyozott részekkel, finom intarziával, amely vörös- és sárgaréz berakástól ragyog – most ez is visszakerülhetett eredeti helyére.

A helyreállított kastélyban a grófnői lakosztály a teljes terem sorával született újjá. Az eredeti elrendezést követik a szobák. Elsőként a grófnő lépteit követve a kissozalonba jutunk. Itt kapott helyet az említett „sankló”, a feketelakk borítású fiókos szekrény, amelyet kívül-belül lakk és gyöngyház kivitellű, egzotikus díszítmény borít. A szalonba került az eredetileg is az Esterházy család számára készült címeres, vöröslakk borítású szekrényóra,

A tatai Esterházy-kastély emeleti toronyszobája, az ún. békekabin, ahol I. Ferenc császár 1809-ben aláírta a schönbrunni békeszerződést.

Az asztalt az esemény emlékére őrizte meg az Esterházy család | Upstairs tower room, the so-called peace cabinet, of the Esterházy castle in Tata, where Emperor Francis I signed the Peace of Schönbrunn in 1809. The table was preserved by the family in commemoration of the event

Fotó: NÖF

és egy ugyancsak vöröslakkal díszített szekrényke. S ugyanitt látható a családot számos kegyben részesítő Mária Terézia királynő képmásának közelében az a rokokó tokjában megőrzött festett legyező, amely a családi hagyomány szerint a királynő személyes ajándéka volt valamelyik grófkisasszony számára. Talán ebben az esetben is tulajdonosként inkább Roisin márkinőre gondolhatunk, hiszen a legyezőn Élisabeth Vigée Le Brun *Marie Antoinette gyermekeivel* című festményének (1787) parafrázisa látható.

A grófnői lakosztály kisserkőjét a hálószoba követi. A szoba berendezése a szerencsésen fennmaradt archív felvételek alapján készült, a grófi gyermekek faragott bölcsője most pontosan azon a helyen áll, ahol az utolsó tatai grófnő, Zichy Mária Henriette idején állhatott. Az enfilade-ra fűzött teremsort a toalett-szoba zárja le, innen az írószobává alakított, elegáns toronyszobába, illetve a már említett márványfürdőbe léphetünk.

A grófi lakosztály eredeti elrendezés szerinti bemutatása nem teljes, ide került ugyanakkor két olyan kiállítás, amely nélkülözhetetlen a kastély életének, történetének megértéséhez. A viszonylag kicsi egykori öltözőszoba a kastély zenei életét mutatja be, ennek megfelelően

foglalhatnak helyet a látogatók a kastélyszínház nádazott zsöllyéiben (ebben az esetben másolatokat alkalmaztunk). Az Esterházyak tatai jelenlétéhez mindvégig színvonalas muzsika tartozott. A 19. század végén a mágnes Esterházy Miklós („Az első magyar gavallér” – ahogyan Krúdy Gyula emlékezik rá) operaszínházat építtetett a kastély mellett, Esterházy Ferenc pedig az 1930-as években nevezetes szabadtéri játékokat rendezett angol kertjében. Ugyanígy fontos a grófi háló termét elfoglaló téma is, a falkavadászatok és lóversenyek világának bemutatása, hiszen Tata ismert lovasközpont volt a Monarchia idejében. Ide került az egykor Tatán működő angol „sztártréner”, Henry Milne hagyatékából származó ritkaság, a Londonban készült biliárdasztal a hozzá tartozó, teljes felszereléssel.

A műtárgyak – a bútorok mellett a dísztárgyak, órák, szobrocskák, miniatűrök, porcelánok – egységgé komponálják, meglevenítik az enteriőröket. A kiállításon elhelyezett tárgyak egy része az utolsó tatai gróf jelenleg Ausztráliában élő unokájának, Francesca Esterházy Blackwellnek köszönhetően részben vétel, részben ajándékozás révén került vissza a világ másik feléről a tatai kastélyba. Az egyik legkedvesebb darab közülük

A tatai Esterházy-kastély könyvtárszobája | Library room of the Esterházy castle in Tata
Fotó: NÖF

az a diógyökér furnérral borított levelesládikó, amely szintén a már említett Roisin márkinő tulajdona volt valaha. A fogantyúin és lábain megfigyelhető, aranyozott bronz galambpár motívuma, a szerelem jelképe az oldalán elhelyezett Jean-Baptiste Isabey-akvarellen is megismétlődik, nyilvánvalóvá téve a ládikó használatát. Ugyancsak Ausztráliából kerültek vissza a kastélyba további személyes tárgyak, címeres asztali ezüstök mellett a nagypapa, a képzett zeneszerző, Esterházy Ferenc Bécsben kiadott kottái is.

Talán nem túlzás azt állítani, hogy a tatai kastélyban hihetetlen eredmény született. Anélkül, hogy szisztematikus gyűjtőmunkával, állandó közgyűjteményi háttérrel rendelkezne a projekt, egy komplex muzeális anyag, egy tiszta profilú műkincsegyüttes jött létre, természetesen a magyar múzeumok kölcsönzött darabjaival kiegészítve. Ám tévedés lenne egy teljes berendezésrekonstrukciót feltételeznünk. Számos meglepetés fogadja a látogatót. Ilyen az épületkutatás közben az elfalazott, régi fűtőhelyiség helyén épen előkerült légfűtéses kazán bemutatása, ami lehetőséget adott a kastély fűtésének korszakait szemléltető, a rácsos szellőzők és a márványkandallók funkcióját magyarázó kisfilm

elkészítésére is. Meglepő részlet a két szintet (a grófi és a grófnői lakosztályt) diszkrétan összekötő belső lépcső is, amelyet Esterházy Ferenc és Lobkowitz Anna Berta hercegnő idején, 1900 körül nyitottak, de valószínűleg még a grófi időkben elbontottak úgy, hogy egy lépcsőszakasz a földszinti álmennyezet takarásában megmaradt – most ez is látható. A kiállítások sorában az építéstörténeti kiállítást családtörténeti bemutató követi, amelyben az arisztokrata família története az országos és európai események áramába illeszkedik, hiszen az Esterházyak hadvezérként, politikusként, diplomataként vettek részt évszázadokon át a birodalom életében. A kiállításokat a legmodernebb technika kíséri: kisfilmek, valamint a monitorokon elérhető további tartalmak (tematikus térképek, archív fotósorozatok, dokumentumok, adattárak) elégitik ki a látogató kíváncsiságát.

Az enteriőrök, kiállítóterek és közösségi termek úgy váltják egymást, hogy a kiállítási tartalmak (az építéstörténet, családtörténet szálai) belesimulnak a teljeskörűen helyreállított szalonok, szobák sorába, és tárgygazdagságuk szinte észrevétlenné teszi a különbséget a kastélyberendezés és a tárlat között. A kastély helyreállításában és tartalommal való megtöltésében részt vevő munkatársak legalábbis ebben hittek és ebben a szellemben dolgoztak, megtöltve élettel az Esterházy család vidéki rezidenciáját, feltámasztva benne mind a reprezentáció, mind a kényelem, az otthon tereit.

KÖVESDI Mónika

művészettörténész,

a tatai Esterházy-kastély kiállításainak kurátora

Ismeretlen mester: Esterházy Pál herceg képmása. A 18. századi ősgaléria-sorozat darabja a rekonstruált díszkeretében újra a tatai Esterházy-kastélyban, a nagyebédlő falán függ | Anonymous master: Portrait of Prince Pál Esterházy in its reconstructed ornamental frame, in the 18th century ancestors' gallery in the dining hall, Esterházy castle, Tata 1720-as évek (Magyar Nemzeti Múzeum)

Fotó: NÖF

1. Szilágyi András: *Az Esterházy-kincstár. Esterházy Péter előszavával.* Helikon Kiadó, Budapest, 1994.
2. Esterházy Péter: *Harmonia caelestis.* Magvető Kiadó, Budapest, 2000, 350.
3. Marie Françoise de Baudry, Roisin márkinője francia emigráns, a francia forradalom idején Párizsban az édesapját XVI. Lajos francia királlyal együtt fejezték le. Bécsben nagynénje, Chanclos grófnő nevelte, a francia király egyetlen életben maradt gyermekével, a „Temple árvájával”, Mária Terézia Saroltával együtt. A márkinő 1799-ben kötött házasságot Esterházy Miklós János gróffal.
4. Az Amphitrité-szobor helyreállítása Csák Attila szobrász restaurátor nagyszerű munkája.
5. A kastélyban „lábon álló” kályhát Szabéni Judit restaurálta, ugyancsak ő volt az, aki a törött, hiányos csempékből további három díszkályhát varázsolt.
- 6 A tatai Esterházy-kastélyból megmentett néhány festményt a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnoka őrizte.
7. A delfi csempével burkolt fürdőszoba Csáki Klára és Hajtó Kornélia keze nyomán született újjá.
8. A falszakaszonként eltérő formában készült díszkereteket az archív felvételek alapján faragta ki Kozma Péter szobrász restaurátor. Itt kérünk elnézést azoktól a külön meg nem nevezett restaurátoroktól, akik a falképeket, a stukkókat, a famunkákat, a festményeket és az egyes tárgyakat restaurálták, és minden tekintetben nagyszerű munkát végeztek, akárcsak a projektben áldozatosan közreműködő többi kolléga, akiket szintén köszönet illet.

A kastélyról készült fényképeket a Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. bocsátotta rendelkezésünkre.

Műhelyvallomás

FUTÓ TAMÁS: AZ ATAFF 2021 ARCULATA

A tervezőgrafikát – melyet hol reklámgrafika, hol alkalmazott grafika névvel illetünk – az egyik legfiatalabb iparművészeti ágnak tekintik. Művelőjeként magam nem fogadhatom el ezt maradéktalanul, mert nem tudom figyelmen kívül hagyni a címerekig, pajzsokig, a középkori cégerekig vagy egészen az ókori falragaszokig, amforapecsétekig nyúló gyökereit. E szakág körébe soroljuk betűivel, rajzaival együtt a könyvet is – legyen az ókori tekercs, középkori kódex vagy a Gutenberg-galaxis terméke –, amely egyrészt bizonyítja a tervezőművészeti ág folyamatos jelenlétét, másrészt éppen a könyv fejlődése mutat rá arra, hogy a grafika mindig is szorosan kapcsolódott a technikai találmányokhoz: a kivitelezés módjaihoz, a nyomtatás új és újabb lehetőségeihez, a sokszorosítási eljárásokhoz.

A tervezőgrafika születését (a litográfia találmányának köszönhetően) a korszerű plakátok megjelenéséhez szoktuk kötni. A művészeti ágnak ez a klasszikusa (legalábbis az alkotók körében) még mindig tartja a 19. század végén szárnyra kapott presztízsét. Az utcákon, a mozik, színházak és üzletek bejáratánál megjelenő kulturális és kereskedelmi plakátok voltak azok, amelyek hosszú évtizedeken át nevet, rangot adtak alkotóiknak e téren is, olyan képzőművészeknek, akik klasszikus ábrázolási képzettségük, műveltségük mellett kíváncsiak és nyitottak voltak az új kifejezési lehetőségekre. Fontos bázisai voltak

a terület fejlődésének a növendékeiket alapos tudással felvértező nyomdai és mintarajziskolák: a szüntelenül szaporodó kommunikációs felületeket ezen körből kikerült szakemberek tudták minőségi tipo-grafikai produkciókkal ellátni, ők váltak jó szakmai partnereivé a közben tervezőművésszé váló alkotóknak. Közülük a legjobbak nem egyszerűen csak átültették a képzőművészeti erőnyeiket és tapasztalataikat az új műfajba, de felismerték annak újszerű lényegét: éppen a műfaj kérészetlenségének az okán, a témával koherens képi-grafikai és tipográfiai elemek erőteljes sűrítésének szükségességét.

Már középiskolásként is a plakátok alkotását tartottam a műfaj csúcsának.

Azon szerencsések közé tartozom, akik – már művészeti hallgatóként – alkotóként vehették ki részüket a magyar filmplakát egyik utolsó aranykorából, az 1980-as években. Amikor még egy plakát tervezője, kis túlzással élve, éppúgy hozzátehetette a maga tudását egy filmhez, mint a rendezője, operatőre vagy színészei. A hazai filmplakát akkoriban még nem csupán képi illusztráció formájában megjelenő nemzetközi adaptáció volt.

A plakát (h)őskorából való nyomatok, a kérészetlenségre rációfalva, ma már komoly értéket képviselnek a múzeumok gyűjteményeiben. S hogy mennyire igaz ez a csupán pár évtizeddel ezelőtti produkciók némelyikére is, arra személyes példaként, csöppnyi szakmai büszkeséggel

Az embléma továbbgondolásával született kiegészítő grafikai elem | Additional graphic element resulting from the development of the emblem

hozhatom, hogy nemrég általam szignált filmplakátok is feltűntek a BÁV aukcióján.

Miközben csak a plakát műfajának megannyi hajtása sarjadt az utóbbi fél évszázadban, mégsem ez az egyedülálló lehetőség egy elhivatott tervezőgrafikus művész számára.

Mindenesetre azért tartottam szükségesnek legalább néhány sorban szólni a plakát műfajáról, mert az az évszázadokon át erjedő művészeti kultúrából sarjadva, igen sok dologra „tanította” a tervezőgrafikus-szakma szereplőit, így engem is. Mintha ma is egyesíteni szeretném magamban mindazt a tudást, amelyet az előbb sorolt, különböző szakemberek és alkotók együtt képviseltek

hajdanán. A tervezőgrafikai tevékenység valamennyi területe az elmélyülésen, a szintetizáló képességen (és nem utolsósorban a műveltségen) túl rendkívül alapos szakmai és technikai tudást feltételez.

A pályám során a tervezőgrafika szinte valamennyi területén (könyvtervezés és illusztráció, termék- és arculattervezés), továbbá valamennyi plakátműfajban (kereskedelmi, film, színház, kiállítás, fesztivál stb.) alkothattam.

Máig izgalmasnak tartom a kutatást, a gyűjtést, az aktuális témában való elmélyülést, melyek célja mindenekelőtt és végső soron az aktuális feladat tökéletes

Az ATAFF 2021 arculatát hordozó kiadványok: katalógus, műsorfüzet és nyakszalagos belépőkártya (stagepass)

Printed matter bearing the ATAFF 2021 identity design: catalogue, programme guide and stagepass

Fotó: Futó Tamás

megoldása, miközben egyúttal szórakoztató is az új ismeretek birtokába jutni. De mindig különös arra a felelősségre gondolnom, amely minden megvalósult tervezőgrafikai produkció sajátja: gazdagíthatja vagy szennyezheti a vizuális kultúrát.

Talán a legösszetettebb kihívás egy átfogó arculat tervezésének a feladata. Amely lehet cég-, termék- vagy rendezvényarculat. Az elhivatott grafikus abban az esetben is egy valamikor majd mindenre kiterjedő vizuális arculat megvalósulási lehetőségére gondol, amikor egy emblémán kívül alig merül fel egyéb igény. Egy megalkotott embléma, az arculat betűtípusa(i), színei – és ezek egymáshoz való viszonya – már önmagukban is oly sok fontos dolgot sűrítenek magukba, hogy irányt mutatnak az arculatról történő további gondolkodáshoz. Egy arculat fő vagy kiegészítő elemeinek megjelenési felületei, formáinak lehetőségei ma már szinte végtelenek. Kilépve a két dimenzióból, aktív szereplői lehetnek akár egy épület homlokzati felületének vagy a belsőépítészetének is.

Egy arculattervnél ma már komoly sikerélményt adhat az is, ha több évtizeden át változatlanul betölti szerepét.

Az ATAFF 2021 helyszínének egyik bejárata

One entrance to the ATAFF 2021 venue

Fotó: Futó Tamás

Ez jóleső érzéssel tölt el a *Sáfrány pisztráng – Első hazai halfüstölde*, a *Müller zongoraszalon*, a *Ferencesek* vagy a legismertebb munkám, a *Béres* arculata láttán.

Alexandre Traunernek, a fesztivál névadójának portréja, az arculat kiegészítő eleme | Portrait of Alexandre Trauner, name-giver of the festival, a complementary element of the festival identity design

Az immár nemzetközileg is elismert és nagy múltú – a korábban Szolnoki Filmfesztiválként ismert – Alexandre Trauner Art/Film Fesztivál (ATAFF) filmzsűrijében vettem részt 2020-ban, majd felkértek a 2021-es vizuális arculat megtervezésére. Névadója a magyar származású, Franciaországban és a tengerentúlon is komoly sikereket elért francia látványtervező, a néhai Trauner Sándor. Természetesen a fentebb leírt komplex megközelítéssel álltam e feladathoz is. Ennek eredményeként jutottam a fő motívum, az immár ikonikus szolnoki gyaloghíd, a *Tiszavirág híd* újszerű megfogalmazásához. Célom volt, hogy a gesztusszerű, dinamikus és végletekig letisztult ábrázolás kapcsán, idő múltával olyan módon jusson eszébe mindenkinek Szolnok, ahogy az Eiffel-toronyról Párizs. Egyúttal a néhány lendületes vonalról akár a névadó kézjegyre vagy éppen filmszalagokra is asszociálhatunk. Ugyanakkor a lendületes, gesztusszerű grafikai motívum, valamint a markáns, de letisztult határozott tipográfiai elemek kölcsönösen erősítik egymást.

Fontosnak tartottam – legalábbis az arculat bevezetési időszakában – a fesztivál névadójának grafikus megjelenítését is. A grafikai felületek a filmek világának kulisszáit sejtetik, amelyek megjelennek a plakáton és füzeteken. Egy plakát ma is fontos, de immár csak az egyik szereplője egy rendezvényarculatnak, ahogyan az egyéb kiadványok is. Természetesen kiemelt szempont volt a fiatal generációk vizuális megszólítása is (az új kommunikációs felületeken), ehhez az arculat alapmotívumában rejlő további, végtelennek tűnő grafikai lehetőségekkel éltem. Azt gondolom, hogy ez az arculat is sajátos esszenciája mindannak, ami (tervező) művészi gondolkodásomat jellemzi.

A tervezőgrafikus művész vallomása

Sisi Szombathelyen – A Magyar Nemzeti Múzeum és a szegedi Móra Ferenc Múzeum közös kutatásain alapuló kiállítás, mely Erzsébet királynénak állít emléket, értékes elemekkel kibővülve mutatkozik be a Savaria Múzeumban. (Szombathely, Kisfaludy Sándor u. 9.) A *Sisi – Királyné feketén-fehéren* című tárlaton, mely 2022. augusztus 28-ig látogatható, hetven eredeti műtárgyat csodálhatunk meg, köztük Erzsébet királyné festett portréit, kézjegyével ellátott okiratot, koronázási emlékérmeket és olyan személyes tárgyait is, mint pohara és cipője. Gazdag digitális tartalom és intuitív infografikák is segítenek jobban megismerni az ikonikus királynét.

Fotó: Savaria Múzeum

Resurrectio – Ezzel a címmel rendezett kiállítást 25 éves jubileuma alkalmából a Magyar Kárpitművészek Egyesülete a Laffert Kúriában. (Dunaharaszti, Fő út 172.) Az egyéni műveket felvonultató tárlat, melynek tematikája a feláramlás, a vigasztalódás és az újra

felemelkedés, harmincnégy meghívott kárpitművész közel hatvan alkotását mutatja be, melyeket 2022. július 1-ig láthat a közönség. A szervezett tárlatvezetésekkel is gazdagított kiállítás a mai magyar kárpitművészet legjavából merítve zömmel nagy méretű, reprezentatív műveket sorakoztat fel és törekszik a műfajon belüli sajátos látásmódok sokszínűségének feltárására.

Fotó: Laffert Kúria

XI. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé – A Kecskeméti Katona József Múzeum 2022. augusztus 6. és október 16. között országos kortárs képző- és iparművészeti kiállítást rendez a Cifrapalota földszinti termeiben. (Kecskemét, Rákóczi út 1.) Idén a kiállítás tematikája az állatok és a növények világa köré épül, a Bibliában és a keresztény művészetben szereplő több mint százhusz állatfaj és akár több száz növény ábrázolásából merítve inspirációt. A biennáléhoz kapcsolódó módszeres gyűjtői tevékenység eredményeként a nem egyházi fenntartású magyarországi múzeumokban egyedülállónak te-

kinthető gyűjteményi egység jött létre, mely a keresztény témakört helyezi előtérbe. A szervezők kortárs, professzionális képző- és iparművészek jelentkezését várják. Előzsűrizésre 2022. június 23-ig van lehetőség, a pályaműveket pedig országosan hét különböző helyszínen, 2022. június 27-től kezdve lehet benyújtani a kkjm.hu oldalon közzétett szabályok szerint.

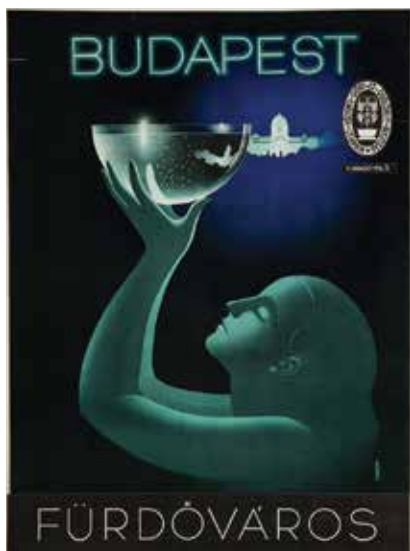
Rubik-óra – A legközismertebb magyar játék előtt tiszteleg a Casio óramárka. Rubik Ernő világhírű kockájának jellegzetes elemei a G-Shock órák számlapján és a termék dobozán jelennek meg. Az új, magyar designnal kialakított ütős, rezgés-, mágnesességálló és 200 méteres mélységig vízálló karórákat egyelőre az Egyesült Királyságban, limitált darabszámban forgalmazzák.

Fotó: origo.hu

Art deco Budapest – Plakátok, tárgyak, terek (1925–1938) címmel nyílt kiállítás a Magyar Nemzeti Galéria C épületében. (Budapest I., Szent György tér 2.) A tárlat, mely 2022. augusztus 28-ig látogatható, különleges plakátokat, bútorokat, öltözeteket, filmeket, városi tereket bemutatva nyújt átfogó képet a két világháború közötti korszak jellegzetes vizuális kultúrájáról. A kiállítás középpontjában a magyar

art deco művészet, kiemelten a plakátművészet és a modern nagyvárosi élet áll. A több mint 250 kiállított műtárgy zömét nagyon ritkán vagy még sosem láthatta a közönség. A plakátok mellett folyóiratok, reklámok, könyvek, képes magazinok illusztrációi, illetve iparművészeti tárgyak: bútorok, kerámia- és üvegművek, ruhák, cipők, kiegészítők, kották, jelmeztervek, bútortervek, építészeti rajzok is szerepelnek a tárlaton.

Fotó: Magyar Nemzeti Galéria

A porcelán visszhangja – A Tihanyi Bencés Apátsági Múzeum közelmúltban teljesen megújult galériájában nyílt kiállítás *HerendEcho* címmel. (Tihany, I. András tér 1.) A tárlat, mely 2022. június 12-ig tekinthető meg, a herendi porcelán két évszázados tradíciójának állít emléket, a múltat jelenünk és jövőnk innovatív megközelítésmódjával ötvözve. Az apátság csendes falai között most tizenhatezer herendi forma négyezer mintával, kilencszáz egyedi színnel megalkotott elegáns porcelántárgyaiból láthatunk élénk reprezentatív válogatást, melyben olyan exkluzív művek is feltűnnek, mint a Viktória királynő által kedvelt híres bazsarózsás és pillangós motívummal díszített készletek.

Olasz szálloda, magyar design – A Comói-tónál, Brunate városában az 1970-es évek óta várja egy hajdan dicső múltú szecessziós szállodaépület, hogy visszanyerhesse régi pompáját. A hegyi siklóval megközelíthető grand hotel jelenlegi tulajdonosa hatévnyi keresgélés után bukkant rá a megfelelő belsőépítésze Varró Zoltán személyében, akit a budapesti Aria Hotelben végzett munkája alapján bízott meg a feladattal. A szálloda új magyar designjában hangsúlyos szerepet kapnak a hegyek, a kertek, a felhők, a víz, és a páva mint szimbólum, mely Magyarországra ugyanúgy jellemző, mint a comói kertekre.

Pályázat kiegészítők tervezésére

– A Hagyományok Háza Nyitott Műhelye „Életre kelt gyűjtemények” címmel Kis fekete 2022 pályázatot hirdet népi kézművesek, iparművészek, tervezők, crafterek és egyéni alkotók számára a minden hölgy ruhatárában megtalálható kis fekete ruhához illő Kárpát-medencei népviseletek motívumaiból, formáiból és technikai megoldásaiból építkező kiegészítők (ékszerezett, táska, kalap, sál, kabát) készítésére. A pályázat célja, hogy ösztönözze a hagyományos tárgy-típusok megújítását, különböző szakmák, szakterületek kép-

viselőinek találkozását és közös alkotását, motívumok, technikák újragondolását (pl. hímzés-bőr vagy gyöngy-bőr párosítása), olyan darabok megalkotását, amelyek a kortárs öltözködéskultúrába beilleszthetők. A beküldött művekből szakértői zsűri választja ki a legjobbakat, melyeket divatbemutatón és online katalógusban ismerhet majd meg a közönség. A pályázatra 2022. július 18-ig lehet jelentkezni a www.hagyomanyokhaza.hu oldalon ismertetett feltételekkel.

Néma remeték – Megújult az orosz-lány-majkpusztai kamalduli remeteség Európában egyedülálló műemlékegyüttese. Az átfogó rekonstrukció során felújították a némaságot fogadott szerzeteseknek hajdan otthont adó cellaházakat, restaurálták az egykori refektórium freskóit, helyreállították a csonka templomtornyot és a barokk rendszerű, teraszos kiképzésű díszkertet, valamint új, modern fogadóépületet létesítettek. A templom kriptájában installációk és egy hologramos kisfilm mesél a barokk lelkiségről, míg a termekben berendezett kiállítás, melyhez csaknem harminc magyar múzeum és gyűjtemény kölcsönzött műtárgyakat és történeti bútorokat, a remeteség 18. századi históriáját mutatja be.

Fotó: majkiremeteseg.hu

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2022/4

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szaktörténész

Feledy Balázs – művészkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

Szenes István – belsőépítész

Tóth Zoltán – fémműves tervezőművész

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Nagy Franciska

Bertha Franciska

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

Nemzeti Művészeti
és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: Nagy-Bozsoky Anna

Fogadóóra: előzetes egyeztetés szerint

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2022. május 11.

Arculatterv: Scherer József

Grafikai tervezés: Nagy Norbert

Nyomás: VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.

facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnymásuk, fénymásolással való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

HU ISSN 1217-839X (nyomtatott)

HU ISSN 1588-0591 (online)

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat

Új folyam 29. – 2022/4 (június)

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET AZ ALÁBBI MÚZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Corvina Könyvesbolt (7621 Pécs, Széchenyi tér 8.)

Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.)

FISE Galéria – Fialat Iparművészek Stúdiója Egyesület

(1054 Budapest, Kálmán Imre utca 16.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

HEFTER Galéria és Stúdió (9090 Pannonhalma, Tóthegy utca 11/A)

Írók Boltja (1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Műcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum

(9700 Szombathely, Kisfaludy Sándor utca 9.)

Schrammel-gyűjtemény (9700 Szombathely, Thököly Imre utca 20.)

Szombathelyi Képtár (9700 Szombathely, II. Rákóczi Ferenc utca 12.)

Tündérkert Galéria és Közösségi Tér (1036 Budapest, Bécsi út 53–55.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését

a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma,
az Emberi Erőforrások Minisztériuma
és a Magyar Művészeti Akadémia
támogatta.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉSZET | BŐRMŰVESSÉG | DIGITÁLIS MŰVÉSZETEK

DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATERVEZÉS

KÁRPITMŰVÉSZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁNműVÉSZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS

LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVESSÉG | TERVEZŐGRAFIKA

TEXTILMŰVÉSZET | ÜVEGMŰVÉSZET

Rokokó legyező a kisszalon falán a tatai Esterházy-kastély kiállításán | Rococo fan on the wall of the small salon in the Esterházy castle in Tata | 1790 körül

Fotó: NÖF (Cikkünk a 43. oldalon)

